

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ
КАФЕДРА МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН І МЕТОДИК НАВЧАННЯ**

Плотницька О.В.

***„ОСНОВИ ХОРЕОГРАФІЧНОГО, СЦЕНІЧНОГО ТА ЕКРАННОГО
МИСТЕЦТВА”***

**(МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ ТА
ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ)**

для підготовки фахівців
спеціальності 013 «ПОЧАТКОВА ОСВІТА»

ЖИТОМИР 2019

Друкується за рішенням вченої ради Житомирського державного університету імені Івана Франка від 25 січня 2019 (протокол № 6)

Основи хореографічного, сценічного та екранного мистецтва: методичні рекомендації до організації самостійної та індивідуальної роботи студентів з навчальної дисципліни / О.В. Плотницька. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. – 52 с.

Рецензенти:

Шквир О.Л., доктор педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Сахневич І. Д., кандидат педагогічних наук, доцент, заступник директора з навчально-виховної роботи Комунально-соціально-реабілітаційної установи “Житомирське вище професійне училище-інтернат” Житомирської обласної ради

В методичних рекомендаціях до організації самостійної та індивідуальної роботи студентів з навчальної дисципліни **“Основи хореографічного, сценічного та екранного мистецтва”** знайшла втілення авторська програма курсу для студентів навчально-наукового інституту педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка. Методичні рекомендації розраховані на викладачів вищих і середніх навчальних закладів, аспірантів і студентів педагогічних університетів.

© О.В. Плотницька, 2019

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Структура навчальної дисципліни.....	7
Перелік і зміст тем для самостійного опрацювання.....	8
Модуль 1 «Історична тенденція взаємозв'язку та розвитку різних видів мистецтва» (перелік питань та тем для самостійного опрацювання).....	9
Тематика індивідуальних завдань	23
Перелік літератури для самостійного опрацювання.....	25
Питання до заліку.....	27
Мистецький словник.....	29

Пояснювальна записка

Предмет «Основи хореографічного, сценічного та екранного мистецтва» дозволяє заглибитись у сприйняття творів мистецтва, їх розуміння, навчитись умінь застосовувати різноманітні методи аналізу мистецьких творів, знаходити зв'язки і паралелі з іншими видами мистецтва, давати естетичні оцінки творам мистецтва через емоційну сферу студента, розвиваючи художнє мислення.

Основною метою викладання дисципліни є формування художньої компетентності майбутніх учителів, створення умов для розвитку теоретично-практичних і інтелектуальних умінь у професійній діяльності, розвиток образного мислення студентів, формування умінь спілкуватись з творами мистецтва, опанування культури відчуття і сприйняття слова, розвиток невербальної частини інтелекту.

Головними завданнями вивчення дисципліни є:

- надання студентам основ художніх знань, що уможливить усвідомлення ними специфіки майбутньої професійної діяльності;
- ознайомлення з розмаїттям стилів і жанрів сучасних сценічних та екранних мистецтв;
- розширення мистецького світогляду та ціннісних орієнтацій майбутніх учителів на основі ознайомлення і вивчення кращих зразків сценічного та екранного мистецтва;
- пізнання еkleктичних тенденцій та зв'язків у сучасному мистецькому світогляді.

В результаті вивчення курсу студент повинен знати:

- видову специфіка мистецтва;
- методи пізнання інтегративних зв'язків;
- закони та механізми художнього сприйняття;
- характеристики та сутність сценічних мистецтв;

- історію розвитку та сучасні тенденції екранних мистецтв.

У процесі вивчення курсу студент повинен уміти:

- оперувати різними видами аналізу художніх особливостей мистецьких явищ;
- інтерпретувати твори мистецтва;
- співставляти мистецькі твори за формами, жанрами, стилями мистецтва;
- писати рецензії на вислови;
- складати схеми аналізу в творах різних видів мистецтва;
- обґрунтовувати свої аналізи та інтерпретації мистецьких творів;
- інтегрувати знання з різних предметів для розкриття художнього образу у різних видах мистецтва.
- Збагачення власного художньо-естетичного досвіду для подальшого використання в професійній діяльності.

Програмні результати навчання:

1. Визначати виконавське завдання на основі розуміння думок героїв твору.

2. Вибирати засоби виразності (звукові та візуальні) і користуватися ними під час читання тексту вголос, відтворення образу театрального персонажа, переказу сюжету.

3. Визначати підтекст, відтворювати образ театрального персонажа різними засобами та прийомами.

4. Під час перегляду і постановок театралізованих вистав використовувати знання про специфіку і синтетичність театрального мистецтва, висловлювати судження і давати оцінку театральним діям.

5. Сприймати зміст кінокартини, оцінювати дії і вчинки героїв, правильно переказувати сюжет й виявляти своє ставлення, користуючись засобами емоційнообразної виразності.

6. Навчати учнів розуміти основні види та жанри екранного мистецтва і формувати уявлення про особливості художніх, мультиплікаційних, дидактичних фільмів та способи відтворення реальної дійсності.

7. Інсценізувати твори художньої літератури (байку, казку, п'єсу).

8. Дотримуватися культури усного мовлення.

9. Виробляти навички володіння силою голосу, діапазоном, темпом.

10. Користуватися засобами логічної та емоційно-образної виразності під час читання вголос, переказу сюжету.

Навчальна дисципліна дозволяє інтегрувати, диференціювати та уніфікувати знання, отримані під час вивчення дисциплін художньо-естетичного циклу, а також використовує матеріали курсів художньої культури, психології, методики музичного виховання, мистецтвознавства.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин										
	Денна форма					Заочна форма					
	Всього	У тому числі				Всього	У тому числі				
		Л.	П.	Ла б.	Інд.		С.р.	Л.	П.	Л аб.	Ін д.
Модуль 1. Історична тенденція взаємозв'язку та розвитку різних видів мистецтва											
Тема 1. Види мистецтва, їх історична динаміка. Історична тенденція взаємозв'язку і синтезу мистецтв.	14	2	2			10		1	1		10
Тема 2. Інтеграція мистецтв: історичні витоки і сучасні програми розвитку дитини засобами мистецтва.	14	2	2			10		1	1		10
Тема 3.4. Історія театру, опери. Український театр: від витоків до ХХ століття. Історія Національної опери та балету України.	16	4	2			10		2	1		20
Тема 5.6. Історія балетного мистецтва.	18	4	4			10		2	1		20
Тема 7.8. Історія кінематографа.	28	4	4			20		2	2		16
Всього за модулем	90	16	14			60	90	8	6		76

Перелік і зміст тем для самостійного опрацювання

Тема №1 Види мистецтва, їх історична динаміка. Історична тенденція взаємозв'язку і синтезу мистецтв

План

1. Загальне розуміння мистецтва як основної форми людської культури й засобу спілкування.
2. Монопредметна професійна підготовка спеціалістів педагогічних вузів та міжпредметні зв'язки педагогічно-мистецьких дисциплін.
3. Історична тенденція взаємозв'язку і синтезу мистецтв.
4. Видова специфіка мистецтва: від синкретизму до синтезу.

Рекомендована література:

1. Захарова Е.А. Интегрированная программа экранных искусств для I-VIII классов гуманитарных школ, гимназий, лицеев (с элементами истории культуры, СМК, эстетики)//Система аудиовизуального образования учащихся средней школы/Сост. А.В.Каменец, Е.А.Захарова. - М.: Глав. Информационно-вычислительный центр Министерства культуры РФ, НИИ художественного воспитания Российской Академии образования, 1992. - С. 16-28.
2. Лорка Ф. Г. Об искусстве. –М.:Искусство, 1989. – 232с.
3. Лещенко М.П. Технології підготовки вчителів до естетичного виховання за рубежом (на мат-лах Великобританії, Канади, США). Монографія – К.,1997. – 253 с.
4. Плотницька О.В. Інтеграція дисциплін художньо-естетичного циклу: Методичні рекомендації до спецкурсу. – Житомир, 2003. –75 с.

Тема 2: Інтеграція мистецтв: історичні витоки і сучасні програми розвитку дитини засобами мистецтва

План

1. Історія інтеграції та методи пізнання інтегративних зв'язків.
2. Поліфункціональність мистецтва.
3. Види мистецтва, їх історична динаміка.
4. Закони та механізми художнього сприйняття в контексті професійної підготовки майбутнього вчителя музики.
5. Методологія герменевтики. Основні поняття, аспекти, терміни.

Рекомендована література:

1. Єрмакова Н. Служба, діяння, таїнство: Сучасне українське театрознавство // Укр. театр. - 2001. - № 3. - С.31.
2. Западно-европейский театр от эпохи Возрождения до рубежа XIX - XX вв.: Очерки /Давыдова М. Ю., Егошина О. В., Островский С. М. и др.; Отв. ред. М. Ю. Давыдова. - М., 2001. – 435с.
3. Лещенко М.П. Щастя дитини – єдине дійсне щастя на землі: До проблеми педагогічної майстерності: Навчально-методичний посібник. – К.:АСМІ, 2003. –Ч.1. – 304 с.
4. Лещенко М.П. Щастя дитини – єдине дійсне щастя на землі: До проблеми педагогічної майстерності: Навчально-методичний посібник. – К.:АСМІ, 2003. –Ч.2. –240 с.
5. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна і мистецька. – К., 2002. – 270 с.

Тема 3: Історія театру, опери. Професійні театри України

План

1. Давньогрецький театр.
2. Виникнення театрального мистецтва в Римі
3. Виникнення першого професійного театру в епоху Відродження.
4. Відновлення автентичного шекспірівського театру "Глобус".
5. Театр XVII- XVIII ст.
6. Театр XIX ст
7. Український театр: від витоків до XX століття. Історія Національної опери та балету України.
8. Театральне мистецтво і музика XX століття.

Рекомендована література:

1. Антонович Д. Театр // Загал. Укр. енцикл. («Книга Знання»). Т. III. С. 509 — 518.
2. Зингерман Б. И. Театр Чехова и его мировое значение. - 2-е изд., доп. - М.: РИК Русанова, 2001. - 429, [2] с.
3. Брехт Б. Про мистецтво тетру. – К.: мистецтво, 1977. – 364с.
4. І. Карпенко-Карий. Літературний портрет – К., 1960. – 121с.
5. Чечель Н. Українське театральне відродження: Західна класика на українській сцені. – К.: Наукова думка, 1993.- 143с.
6. Лесь Курбас: Система і метод// Укр. театр.- 1998. - №1. –С. 27-30; №2. С. 19-22; №3. –С. 29-31.

Тема 4: Історія балетного мистецтва

План

1. Зародження балетного мистецтва в Італії в XIV ст.
2. XV ст. – виникнення перших шкіл, професії танцмейстера, термінології. Перші трактати про танець, як основу майбутнього театрального жанру – балет.
3. Формування балету як придворного театру.
4. Франція – батьківщина класичного балетного танцю.
5. Найвище досягнення хореографічного мистецтва Франції – романтичний балет.
6. Світове лідерство російського балету на початку XX століття.
7. Російські сезони С. Дягілева в Парижі.

Рекомендована література:

1. История советского драматического театра в 6 томах. - Т.1. – М.: Наука, 1966. – 407с.
2. Іванова І.Л., Куколь Г.В., Черкашина М.Р. Історія опери: Західна Європа. Навчальний посібник. – К.: Заповіт, 1998.- 384с
3. Данченко С. В. Бесіди про театр / [Авт. літ. запису, обробки та упоряд. Коваленко О. М.]. - К.: [VIVA VOX: Укртиппроєкт], 1999. - 219с.: іл.
4. Плотницька О.В. Інтеграція дисциплін художньо-естетичного циклу: Методичні рекомендації до спецкурсу. – Житомир, 2003. –75 с.

Тема №5 Історія кінематографа

План

1. Німе кіно.
2. Народження кінематографа.
3. Перша кінокамера - кінетограф.
4. Жорж Мельєс - творець першого ігрового кіно.
5. Батько техніки кінозйомки - Дейвід Уорк Гріффіт. Голівуд ери німого кіно.
6. "Народження нації", "Нетерпимість" і наступні фільми.

Рекомендована література:

1. Алянський Ю. Л. Азбука театру: 100 маленьких рассказов о театре. – 2-е изд., переработ. и доп. – Л.: Детская литература, 1990. – 159с.
2. Вайсфельд И. Встречи с X музой: Беседы о киноискусстве. – М.: Просвещение, 1981. –223с.

3. Брейтман А.С. Основы киноискусства. – Хабаровск: Изд-во Дальневосточного гос. ун-та путей сообщения, 1999. – 119 с.
4. Баженова Л.М. В мире экранных искусств. Книга для учителей начальных классов, воспитателей, родителей. - Изд-во ВИПК, ВИКИНГ, Ассоциация деятелей кинообразования, 1992. - 71 с.
5. История зарубежного кинематографа. – М.: Просвещение, 1981. - 243с.

Тема1. Комунікативно-культурний потенціал мистецтва

План семінарського заняття№1

1. Психологічні механізми художньої творчості.
2. Сприйняття, аналіз та інтерпретація творів мистецтва.
3. Види аналізу мистецьких творів.
4. Естетично-емоційний словник мистецтва В.Г. Ражнікова.
5. Складання схеми аналізу сценічних та екранних творів мистецтва.

Завдання для самостійної роботи:

- Опрацювати тему за вказаними питаннями
- Записати визначення основних понять

Опрацювати тему , відповівши на тестові завдання:

1. Які види мистецтва належать до синтетичних?
 - а) музика, театр, балет;
 - б) естрада, цирк, література;
 - в) театр, кіно.
2. Які види мистецтва належать до візуальних?
 - а) образотворче мистецтво, скульптура, архітектура;
 - б) музика, балет;
 - в) література, театр, кіно
3. З яких трьох культурологічних сфер складається життя людини?
 - а) логосфера, ейдосфера та акустична сфера;
 - б) кін естетична, візуальна, слухова;
 - в) графічна, кінематографічна, синтетична.
4. Якого століття виникають теоретичні осягнення видової специфіки мистецтва?
 - а) VIII ст. нашої ери;

- б) VI до нашої ери;
в) XVII ст. нашої ери.
5. Хто ввів поняття «вид» і «жанр» у теорію мистецтва?
а) Платон;
б) М.С. Каган;
в) Аристотель.
6. Які види мистецтва належать «просторових», згідно теорії різновидів мистецтва XVIII ст.?
а) музика, театр;
б) скульптура, архітектура;
в) література, живопис.
7. Які види мистецтва належать до «часових», згідно теорії різновидів мистецтва XVIII ст.?
а) скульптура, архітектура;
б) література, живопис;
в) література, музика.
8. Який теоретик мистецтва першим застосував поняття «межа мистецтва»?
а) Г. Лессінг;
б) І Кант;
в) Ю. Борєв.
9. Синкретизм – це ...?
а) поєднання мистецтв на основі доцільності поставлених педагогічних завдань, демонстрація близьких за емоційним настроєм, стилем або жанром творів мистецтва;
б) неподільність на види в первісних формах художньої діяльності, об'єднання музики, слова, танцю, пантоміми, ритуальних обрядів; давньогрецька драма;
в) структурний процес взаємопроникнення мистецтв, що вимагає розгляду будь-якого явища з різних точок зору, а також вироблення спільного підходу до їх вивчення, розвитку уміння застосовувати знання з різних галузей у вирішенні конкретної творчої задачі.
10. Комплекс мистецтв – це ...?
а) неподільність на види в первісних формах художньої діяльності, об'єднання музики, слова, танцю, пантоміми, ритуальних обрядів; давньогрецька драма;

б) поєднання мистецтв на основі доцільності поставлених педагогічних завдань, демонстрація близьких за емоційним настроєм, стилем або жанром творів мистецтва;

в) структурний процес взаємопроникнення мистецтв, що вимагає розгляду будь-якого явища з різних точок зору, а також вироблення спільного підходу до їх вивчення, розвитку уміння застосовувати знання з різних галузей у вирішенні конкретної творчої задачі.

11. Синтез мистецтв – це ...?

а) структурний процес взаємопроникнення мистецтв, що вимагає розгляду будь-якого явища з різних точок зору, а також вироблення спільного підходу до їх вивчення, розвитку уміння застосовувати знання з різних галузей у вирішенні конкретної творчої задачі;

б) неподільність на види в первісних формах художньої діяльності, об'єднання музики, слова, танцю, пантоміми, ритуальних обрядів; давньогрецька драма;

в) взаємопроникнення засобів виразності (візуальних, слухових, кінестетичних), ефект їх трансформації в єдине ціле полісенсорного впливу, органічне злиття різних видів художньої творчості і на цій основі втрата автономності видів мистецтв та можливості їх диференціації.

12. Інтеграція мистецтв - це?

а) поєднання мистецтв на основі доцільності поставлених педагогічних завдань, демонстрація близьких за емоційним настроєм, стилем або жанром творів мистецтва;

б) взаємопроникнення засобів виразності (візуальних, слухових, кінестетичних), ефект їх трансформації в єдине ціле полісенсорного впливу, органічне злиття різних видів художньої творчості і на цій основі втрата автономності видів мистецтв та можливості їх диференціації;

в) неподільність на види в первісних формах художньої діяльності, об'єднання музики, слова, танцю, пантоміми, ритуальних обрядів; давньогрецька драма.

Питання для обговорення та творчі завдання:

1. Проаналізувати поняття: сприйняття – відчуття – почуття – настрої – переживання – емоція – екстаз.
2. Проаналізувати основні тенденції розвитку сучасного театру.

Підготуйте доповідь або реферат. Теми рефератів:

1. Архітектура давньогрецького театру.
2. Римський театр епохи республіки.
3. Творчість комедіографа Тіта Плавта.
4. Літургічна драма епохи Середньовіччя.
5. Жанри середньовічного театру: світська драматургія, міраклі, містерія, мораліте, фарс.

Рекомендована література:

1. Брехт Б. Про мистецтво театру. – К.: мистецтво, 1977. – 364с.
2. Вайсфельд И. Встречи с X музой: Беседы о киноискусстве. – М.: Просвещение, 1981. –223с.
3. Курбас Л. Філософія театру /Упоряд. М. Лабінський; [Ред. М. Москаленко]. - К.: Вид-во С. Павличко "Основи", 2001. - 917 с.: портр.

Тема2. Оперна спадщина видатних композиторів Західної Європи, Росії, України.

План семінарського заняття№2

1. Загальна характеристика оперного мистецтва
2. Виникнення жанру в Італії.
3. Творчість К. Монтеверді, Х.В. Глюка, Л.Керубіні, Дж. Перголезі.
4. Опера Австрії, Німеччини, Франції, Росії.
5. Оперна реформа Р. Вагнера.
6. Розвиток сучасного оперного мистецтва.
7. Оперні театри та видатні співаки оперної сцени України.
8. Поезія О. Пушкіна в творчості російських композиторів.
9. Опері В. Моцарта, Дж. Верді, Р. Вагнера.
- 10.Оперні твори М. Лисенка, В. Косенка, А. Гулака-Артемівського.

Завдання для самостійної роботи:

- Опрацювати тему за вказаними питаннями
- Записати визначення основних понять.

Опрацювати тему , відповівши на тестові завдання:

1. Ким вперше в педагогічній практиці була застосована ідея інтеграції різних видів мистецтва?
 - а) К.Д. Ушинський;

- б) Б.В. Асаф'єв;
 - в) Б. Л. Яворський.
2. Які форми роботи на заняттях з дітьми включала методика Б. Яворського??
 - а) теоретичний аналіз;
 - б) процес сприйняття;
 - в) поєднання теоретичного матеріалу з безпосереднім виконанням: співос, диригуванням, рухами, інсценізацією тощо
 3. З якими святами пов'язують виникнення давньогрецького театру?
 - а) на честь Діоніса;
 - б) на честь Афіни;
 - в) на честь Аполлона.
 4. Які персонажі і жанри були обов'язковими учасниками давньогрецької драми?
 - а) хор і актори;
 - б) хор і драматург;
 - в) балет і актори.
 5. Акторами давньогрецької драми були ...?
 - а) тільки жінки;
 - б) тільки чоловіки;
 - в) тільки діти.
 6. Найушлавленішими драматургами давньогрецького театру були ...?
 - а) Аристофан;
 - б) Есхіл, Софокл, Евріпід;
 - в) Софокл.
 7. Твори якого комедіографа давньогрецького театру залишаються актуальними і в сучасному суспільстві?
 - а) Софокл;
 - б) Ж.Б. Мольєр;
 - в) Аристофан;
 8. Який вид розваг призвів до деградації театральної культури у Римі?
 - а) камерні театральні вистави;
 - б) гладіаторська бої;
 - в) побутові комічні сценки.
 9. Які основні жанри театрального мистецтва епохи Середньовіччя ви можете назвати?
 - а) фарс;

- б) містерія і фарс;
 - в) трагедія.
10. Як називався перший професійний європейський театр епохи Відродження?
- а) комедія «Дель-арте»;
 - б) «Глобус»;
 - в) «Гранд-опера».
- Ким вперше в педагогічній практиці була застосована ідея інтеграції різних видів мистецтва?
- а) К.Д. Ушинський;
 - б) Б.В. Асаф'єв;
 - в) Б. Л. Яворський.
11. Які форми роботи на заняттях з дітьми включала методика Б. Яворського??
- а) теоретичний аналіз;
 - б) процес сприйняття;
 - в) поєднання теоретичного матеріалу з безпосереднім виконанням: співос, диригуванням, рухами, інсценізацією тощо
12. З якими святами пов'язують виникнення давньогрецького театру?
- а) на честь Діоніса;
 - б) на честь Афіни;
 - в) на честь Аполлона.
13. Які персонажі і жанри були обов'язковими учасниками давньогрецької драми?
- а) хор і актори;
 - б) хор і драматург;
 - в) балет і актори.
14. Акторами давньогрецької драми були ...?
- а) тільки жінки;
 - б) тільки чоловіки;
 - в) тільки діти.
15. Найушлавленішими драматургами давньогрецького театру були ...?
- а) Аристофан;
 - б) Есхіл, Софокл, Евріпід;
 - в) Софокл.
16. Твори якого комедіографа давньогрецького театру залишаються актуальними і в сучасному суспільстві?
- а) Софокл;

- б) Ж.Б. Мольєр;
 - в) Аристофан;
17. Який вид розваг призвів до деградації театральної культури у Римі?
- а) камерні театральні вистави;
 - б) гладіаторська бої;
 - в) побутові комічні сценки.
18. Які основні жанри театрального мистецтва епохи Середньовіччя ви можете назвати?
- а) фарс;
 - б) містерія і фарс;
 - в) трагедія.
19. Як називався перший професійний європейський театр епохи Відродження?
- а) комедія «Дель-арте»;
 - б) «Глобус»;
 - в) «Гранд-опера».

Питання для обговорення та творчі завдання:

1. Історико-стильовий аналіз творів мистецтва (за додатком В)
2. Порівняти принципи викладання хореографічного мистецтва балетних шкіл Західної Європи, Росії, України.

Підготуйте доповідь або реферат. Теми рефератів:

1. Художньо-естетичні принципи італійської комедії «дель-арте».
2. Мистецтво рококо і французький клавесинізм XVIII століття. Клавесинна мініатюра у творчості Ф. Куперена і Ж.Ф. Рамо.
3. Виконавські принципи французьких клавесиністів і проблема інтерпретації їхніх творів.
4. Нові стильові риси в італійській музиці кінця XVII - першої половини XVIII століття. Доменіко Скарлатті; його сонати і їх інтерпретація.
5. Клавірне мистецтво Георга Фрідріха Генделя.

Рекомендована література:

1. Западно-европейский театр от эпохи Возрождения до рубежа XIX - XX вв.: Очерки / [Давыдова М. Ю., Егошина О. В., Островский С. М. и др.; Отв. ред. М. Ю. Давыдова; Рос. гос. гуманитар. ун-т. Ист.- филол. фак.]. - М., 2001. - 435, [1] с.: ил.
2. Зингерман Б. И. Театр Чехова и его мировое значение. - 2-е изд., доп. - М.: РИК Русанова, 2001. - 429, [2] с.

3. Клековкін О. Історія помпи: Досьє жанру: [Історія театру (стародавній театр)] // Укр. театр. - 2003. - № 3. - С.13 - 16, 27 - 30.
4. Корнієнко Н. М. Самосвідомість: гра в театр: (Соціол. портр. сучасника) / [Редкол.: Блажко Е. А. та ін.]. - К.: КМЦ "Поезія", 2003. - 95 с. - (Співзвучність; Вип. N1).

Тема3. Типологія жанрів та сучасних форм балетного мистецтва.

План семінарського заняття №3

1. Видатні виконавці та балетмейстери ХХ століття.
2. Балети П.І. Чайковського, І. Стравінського, К. Дебюсі, М. Равеля.
3. Постановки Маріуса Петіпа у Санкт-Петербурзі, Михайла Фокіна у Парижі.
4. Внесок видатних виконавців балетного мистецтва у світову скарбницю балету ХХ століття: Анна Павлова, Вацлав Ніжинський, Джордж Баланчін, Серж Лифар, Марі Рамбер, Марго Фонтейн, Рудольф Нурієв та ін.
5. Еклектичні тенденції в сучасному балетному мистецтві.
6. Принципи ралістичної балетної драматургії.
7. Романтичний балет.
8. Форми ритмопластичного танцю: спортивний, акробатичний.
9. Жанри танцювальної симфонії, хореографічної поеми, одноактних балетів.

Завдання для самостійної роботи:

- Опрацювати тему за вказаними питаннями
- Записати визначення основних понять

Опрацювати тему , відповівши на тестові завдання:

1. Театральне мистецтво ХХ століття характеризується ?
 - а) максимальною театральністю;
 - б) повною автентичністю постановки п'єси;
 - в) популярністю.
2. В. Мейєрхольд у своїх театральних постановках радикально оновлював засоби виразності через ... ?
 - а) прийоми мелодекламації;
 - б) прийоми комедізації;
 - в) прийоми російського балагану (залучення до сценічної дії публіки).
3. Сучасному театру притаманні риси:... ?

- а) крайніх сценічних форм;
 - б) повної відсутності сюжету;
 - в) повної відсутності змісту.
4. Видатним драматургом, режисером і теоретиком інтелектуального напрямку театру ХХ ст.. є ... ?
- а) Едвард Гріг;
 - б) Бертольд Брехт;
 - в) Артур Шонберг.
5. Колискою європейського балету є ... ?
- а) Іспанія;
 - б) Італія;
 - в) Португалія.
6. Найвищим досягненням хореографічного мистецтва Франції став ...?
- а) романтичний балет;
 - б) симфонічний балет;
 - в) комедійний балет.
7. Творцем першого симфонічного балету став ...?
- а) Едвард Гріг;
 - б) П. Чайковський;
 - в) Артур Шонберг
8. У жанрі симфонічного балету творили митці...?
- а) Ігор Стравінський, С. Прокоф'єв;
 - б) Бертольд Брехт;
 - в) В. Моцарт.
9. Сезони російського мистецтва були для публіки Європи ...?
- а) грандіозним відкриттям геніальних художників, композиторів і виконавців;
 - б) пересічним явищем;
 - в) неприємним фактом.
10. Видатними російськими, а надалі і інтернаціональними, танцівниками початку ХХ століття були...?
- а) Вацлав Ніжинський, Анна Павлова, Галина Уланова ;
 - б) В. Серов, Н. Еріх, А. Бенуа;
 - в) Майя Плісецька, Анастасія Волочкова.

Питання для обговорення та творчі завдання:

1. Витоки жанру мюзиклу: інтеграція яких видів мистецтва призвела до появи, розвитку і сучасної тематики цього жанру?
2. Проаналізувати принципи інтегрування різних видів мистецтва і образи-символи балетної постановки Майкла Флетлі «Король танцю».

Підготуйте доповідь або реферат. Теми рефератів:

1. Музична культура епохи Відродження.
2. Видатні майстри живопису Ренесансу.
3. Література і поезія XVI-XVII ст.
4. Леонардо да Вінчі – митець, науковець, винахідник.

Рекомендована література:

1. Алянський Ю. Л. Азбука театру: 100 маленьких рассказов о театре. – 2-е изд., переработ. и доп. – Л.: Детская литература, 1990. – 159с.
2. Апатова Н.В. Информационные технологии в школьном образовании. – М.: Российская академия образования, 1994.– 224 с.
3. Баженова Л.М. Принципы обучения школьников основам экранной грамотности//Специалист. - 1993. - № 5. С. 6-8.

Тема4. Типологія жанрів сучасної екранної продукції.

План семінарського заняття№4

1. Розмовні та монологічні жанри.
2. Основна форма існування жанру документального та неігрового кіно.
3. Жанри аналітичної та інформаційної публіцистики.
4. Сценічне мистецтво драматичної постановки.
5. Творчий жанр кінематографу – анімація.
6. Історія створення анімаційних фільмів.
7. Поєднання ігрового та анімаційного жанрів.
8. Комп'ютерні технології сучасної анімації.

Завдання для самостійної роботи:

- Опрацювати тему за вказаними питаннями
- Записати визначення основних понять

Опрацювати тему , відповівши на тестові завдання:

1. Рік народження кінематографа?
 - а) 1765;
 - б) 1932;
 - в) 1895 .
2. Як називалась перша кінокамера?
 - а) кінетограф;
 - б) кіноматограф;
 - в) кінематограф .
3. Перші кінофільми були:...?
 - а) короткометражними документальними;
 - б) мультиплікаційними;
 - в) художніми .
4. Чия творчість та геніальні твори призвели до кардинальних змін в театральному мистецтві кінця XVI – початку XVII століття?
 - а) П. Чайковський;
 - б) О. Дюма;
 - в) В. Шекспір.
5. П'єса у класичному театрі XVII - XVIII століття будується за принципом єдності: ...?
 - а) часу, місця і сюжету;
 - б) часу, місця і балету;
 - в) драматургії і сюжету.
6. Видатним комедіографом класичного театру XVII - XVIII століття є ...?
 - а) О. Дюма;
 - б) Ж.Б. Мольєр;
 - в) В. Гюго.
7. Романтичний театр XIX століття впливав на глядача за допомогою ...?
 - а) мелодекламації;
 - б) підвищеної уваги по почуттів і переживань;
 - в) традиційним репертуаром.
8. Головною фігурою театру XIX століття стає ...?
 - а) драматург;
 - б) актор;
 - в) режисер.

9. Першим театром в Україні з першої половини XVII століття вважається?
- а) вертеп;
 - б) театр «Петрушки»;
 - в) комедія «дель-арте».
10. Вертепна вистава поділялась на дві частини: ...?
- а) першу і другу;
 - б) релігійну і світську;
 - в) комедію і інтермедію.

Питання для обговорення та творчі завдання:

1. Навести приклади внутрішньо-інтегративних зв'язків у творах сучасних митців.
2. Написати короткий нарис на тему: «Життя коротке – мистецтво вічне»

Підготуйте доповідь або реферат. Теми рефератів:

1. Шедеври програмної музики романтиків.
2. Творчість Ф. Шопена, Р. Шумана, Ф. Шуберта.
3. Світовідчуття Франсуа Рабле.
4. Художники-абстракціоністи Рафаель Баррадас і Сальвадор Далі.

Рекомендована література:

1. Лорка Ф. Г. Об искусстве. – М.: Искусство, 1989. – 232с.
2. Лещенко М.П. Технології підготовки вчителів до естетичного виховання за рубежом (на мат-лах Великобританії, Канади, США). Монографія – К., 1997. – 253 с.
3. Плотницька О.В. Інтеграція дисциплін художньо-естетичного циклу: Методичні рекомендації до спецкурсу. – Житомир, 2003. – 75 с.
4. Архангельский С.И. Элементы теории, техника и методика применения учебного кино в средней и высшей школе. – Л., 1963.
5. Баженова Л.М. В мире экранных искусств. Книга для учителей начальных классов, воспитателей, родителей. - Изд-во ВИПК, ВИКИНГ, Ассоциация деятелей кинообразования, 1992. - 71 с.

Індивідуальні завдання

При виконанні індивідуальних завдань студент повинен викласти теоретично обґрунтовану сутність поставлених проблем, а потім зібрати ілюстративний матеріал і проаналізувати його, використовуючи дані на заняттях схеми та плани аналізу мистецьких творів.

Тематика індивідуальних завдань (теоретична частина)

1. Вираження нового світовідчуття, світобачення і світогляду у творчості Мікеланджело Буонаротті .
2. Духовна досконалість і гармонія – основа стилю краси у творах Рафаеля Санті.
3. Класицизм в Європейському мистецтві XVII ст.
4. Видатні представники класицизму в літературі, музиці, живописі.
5. Творчість Л. Толстого та втілення його шедеврів в сценічних та екранних видах мистецтва Клод Дебюссі – засновник імпресіонізму у музиці.
6. Символісти в літературі, музиці, образотворчому і театральному мистецтві.
7. Традиції світового реалістичного мистецтва.
8. Ідейні і етичні принципи абстракціонізму у театральному мистецтві.
9. Театр авангарду. Творчість А.Арто.
- 10.Художні стилі футуризму й дадаїзму в театрі сюрреалістів.
- 11.Експресіоністський період у творчості Бертольда Брехта.
- 12.Драматургічні методи художньої стилістики Б. Шоу.
- 13.Позиції антикультури в творчості футуристичних театрів.
- 14.Звернення до народних джерел поезії і музики у творчості Гарсія Лорки.
- 15.Метри сучасної української сцени.

Тематика індивідуальних завдань Практичні (творчі) завдання

1. У чому полягає поліфункціональність мистецтва?
2. Які основні функції мистецтва, в чому їх спільність і відмінність?
3. Які види мистецтва існують і відомі як синтетичні?
4. Чи можливе комплексне використання мистецтв, яких видів?
5. Які перспективи виникають у комплексному використанні мистецтв в зв'язку з розвитком техніки і науки?
6. Які завдання ставить перед майбутнім учителем мистецьких дисциплін сучасна освіта?
7. Що являє собою монопредметна підготовка спеціаліста?

8. З яких елементів складається модель поліцентричної інтеграції знань?
9. Які видатні педагоги мистецької освіти застосовували ідеї інтеграції різних видів мистецтва?
10. Охарактеризувати основні принципи побудови сюжетів класичного театру.
11. Назвати жанри романтичного театру, митців, що творили для театральної і балетної сцени.
12. Назвати засновників реалістичного напрямку в театральному мистецтві Західної Європи і Росії
13. Характеристика симфонічного балету: новий злет російського балетного мистецтва.
14. Назвати видатних виконавців балетного мистецтва. Який вклад в розвиток балетного мистецтва вніс кожний з них?
15. Назвати провідних режисерів, диригентів, співаків, акторів, балетмейстерів українського сценічного та екранного мистецтва.

Список літератури для самостійного опрацювання:

1. Граник Г. Г. Драматурги, драматургія, театр /Граник Г. Г., Концевая Л. А. - М.: Владос Пресс, 2001. - 314, [1] с.
2. Гуменюк В. Леся Українка і театр // Дивослово. - 2003. - №2. - С.14-17.
3. Данченко С. В. Бесіди про театр / Авт. літ. запису, обробки та упоряд. Коваленко О. М. - К.: VIVA VOX: Укртиппроєкт, 1999. - 219с.: іл.
4. Дорошенко І. Без державної підтримки український театр не виживе // Хрещатик. - 2002. - 27 берез. - С.14.
5. Єрмакова Н. Служба, діяння, таїнство: [Сучасне українське театрознавство] // Укр. театр. - 2001. - № 3. - С.31.
6. Западно-європейський театр от епохи Возрождения до рубежа XIX - XX вв.: Очерки / Давыдова М. Ю., Егошина О. В., Островский С. М. и др.; Отв. ред. М. Ю. Давыдова; Рос. гос. гуманитар. ун-т. Ист.- филол. фак. - М., 2001. - 435, [1] с.: ил.
7. Зингерман Б. И. Театр Чехова и его мировое значение. - 2-е изд., доп. - М.: РИК Русанова, 2001. - 429, [2] с.
8. Клековкін О. Історія помпи: Досьє жанру: [Історія театру (стародавній театр)] // Укр. театр. - 2003. - № 3. - С.13 - 16, 27 - 30.
9. Корнієнко Н. М. Самосвідомість: гра в театр: (Соціол. портр. сучасника) - К.: КМЦ "Поезія", 2003. - 95 с. - (Співзвучність; Вип. N1).
10. Корнієнко Н. Український театр у переддень третього тисячоліття. Пошук: (Картини світу. Ціннісні орієнтації. Мова. Прогноз) / [Голов. ред. Л. Фінкельштейн]. - К.: Факт, 2000. - 160 с., [31]л. ил.
11. Крижанівський Б.В. Великі митці кіно. – К.: Видавництво “Радянська школа”, 1970.- 87с.
12. Кузьмин А.И. У истоков русского театра: Кн. для учащихся. – М.: Просвещение, 1984. – 160с.
13. Курбас Л. Філософія театру /Упоряд. М. Лабінський; [Ред. М. Москаленко]. - К.: Вид-во С. Павличко "Основи", 2001. - 917 с.: портр.
14. Левенець С. Я. Світло мого театру / [Заг. ред. А. І. Кравченка-Русіва]. - Д.: Ліра, 2001. - 195 с.: іл., портр., [8] л. фотоіл.
15. Лорка Ф. Г. Об искусстве. –М.:Искусство, 1989. – 232с. Ленглі, Стівен. Театральний менеджмент і продюсерство: Амер. досвід /Акад. мистецтв України, Київ. держ. ін-т театр. мистецтва ім. І. Карпенка-Карого. Каф. орг.

- театр. справи; Пер. з англ. за ред. І. Д. Безгіна. - К.: ВВП "Компас", 2000. - 639с.: іл., табл.
16. Михалкович В.И. Андрей Тарковский - М.:Знание, 1989. – 56с.
 17. Орлов В.Ф. Професійне становлення майбутніх учителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія. – К.: Наукова думка, 2003. –263с.
 18. Поляков М. Я. О театре: Поэтика, семиотика, теория драмы /Независимая Акад. эстетики и свобод. искусств. - [М.]: Междунар. агенство "А. Д. &Т. ", 2001. – 383 с.
 19. Резникович М. Ю. Театр времен. Жизнь театра: В 2 кн. - К.: Альтерпресс, 2001. - (Театр и судьбы). Т.1. - 383 с.; Т.2. – 366 с.
 20. Станішевський Ю. О. Українське театрознавство в контексті сучасної європейської науки про театр // Сучасний стан українського мистецтвознавства та шляхи його подальшого розвитку: Матеріали наук. конф. - К., 2000. - С.45-47.

Питання до заліку з курсу «Основи хореографічного, сценічного та екранного мистецтва»

1. Проаналізувати історичну тенденцію розвитку і взаємозв'язку видів мистецтва.
2. Теоретичні витоки видової специфіки мистецтва/
3. Охарактеризувати поняття синкретизм, комплекс, синтез, інтеграція мистецтв.
4. Назвати провідні методики художньо-естетичного виховання дітей та їх авторів.
5. Давньогрецький театр. Виникнення театрального мистецтва в Римі
6. Виникнення першого професійного театру в епоху Відродження.
7. Комедія «дель арте», характеристика основних персонажів.
8. Відновлення автентичного шекспірівського театру "Глобус".
9. Класицизм і театр XVII- XVIII ст.
10. Романтичний стиль і театр XIX ст.
11. Становлення режисерського театру.
12. Значення мелодрамації у театральному мистецтві.
13. Український театр: від витоків до XX століття.
14. Історія Національної опери та балету України.
15. Театральне мистецтво і музика XX століття.
16. Історія становлення і розвитку балетного мистецтва..
17. Італія — колыска європейського балетного мистецтва.
18. Формування балету як придворного театру.
19. Франція – батьківщина класичного балетного танцю.
20. Найвище досягнення хореографічного мистецтва Франції – романтичний балет.
21. Світове лідерство російського балету на початку XX століття.
22. Симфонічні балети - : новий злет російського балетного мистецтва
23. Перші сезони С. Дягілева в Парижі.
24. Найвище досягнення хореографічного мистецтва - романтичний балет.
25. Становлення російського балету.
26. Сезони С. Дягілева 1905-1914 рр.
27. Охарактеризувати принципи становлення першого професійного театру України.
28. Розвиток балетного мистецтва: проаналізувати витоки, розвиток, тенденції сучасного балету.
29. Назвати провідні балетні школи світу.

30. Історія кінематографа. Народження кінематографа.
31. Перша кінокамера - кінетограф.
32. Жорж Мельєс - творець першого ігрового кіно.
33. Голівуд ери німого кіно. Дейвід Уорк Гріффіт.
34. Система кіностудій. Система зірок.
35. Кіно епохи джазу. Виникнення жанрів.
36. Назвати види і жанри кіномистецтва: розкрити сутнісні відмінності.
37. Типологія сучасних жанрів кіно та теле мистецтва.
38. Український театр у переддень третього тисячоліття.
39. Психологічний вплив кіномистецтва на дітей: жанри кіножахів та містичних триллерів.

МИСТЕЦЬКИЙ СЛОВНИК

А

АБСТРАКТНЕ МИСТЕЦТВО - в своїй основі має тенденцію художнього мислення, що веде до абстрагування зображуваних образів від конкретних матеріальних об'єктів.

АВАНГАРДИЗМ - (фр. *avant* - вперед і *garde* - варта) – умовна назва провідної передової течії в мистецтві ХХ століття.

АВТЕНТИЧНА АБО “РЕТРОГРАДНА” ІНТЕРПРЕТАЦІЯ – це виконання, засноване на максимально точному відтворенні музичного твору в тому вигляді, в якому воно звучало чи могло звучати в момент свого народження.

АДЕКВАТНИЙ – рівний, відповідний, тотожний.

АКСІОЛОГІЯ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ – впровадження теорії цінностей у художньо-освітній простір.

АКСІОЛОГІЧНЕ ЯДРО МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ – зв'язок загальнолюдських цінностей зі змістовним аспектом мистецтва в освітньому процесі.

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД – підхід до освіти на основі загальнолюдських цінностей і самоцінності особистості.

АКСІОЛОГІЯ - (гр. *axia* – цінність і *logos* – слово) - теорія цінностей, філософське вчення про природу цінностей, їх місце в реальності і структуру ціннісного світу, тобто про зв'язок різних цінностей між собою, із соціальними і культурними факторами і структурою особистості.

АКТУАЛІЗАЦІЯ – перехід із потенційного стану в дію, відтворення в пам'яті суб'єкта знань, уявлень, життєвого та мистецького досвіду.

АКТУАЛІЗАЦІЯ АКСІОЛОГІЧНОГО ЯДРА (ПОТЕНЦІАЛУ) МИСТЕЦЬКОГО ТВОРУ – активне сприйняття творів мистецтва, розпредмечування ціннісної домінанти твору, напрямку, творчості композитора, художника, поета.

АКТИВНІСТЬ - властивість організму, психіки (фізична і психічна); властивість особистості.

АКСІОЛОГІЯ– (гр. *axios* - цінний + *logos* – слово, вчення) – філософське вчення про цінності суспільства, соціальних груп та особистості; розрізняють цінності соціальні, духовні, культурні, моральні, естетичні, художні та ін.

АКТУАЛЬНА ПОТРЕБА – та, що виявляється у дії на протиположності потенціальній, що є лише можливою.

АНАЛІЗ – розкладання, розчленування цілого на частини; здійснюється у двох напрямках: практичні дії і мислительні операції.

АНТИЦИПАЦІЯ – (лат. *anticipation* – угадування наперед, передбачення) – здатність інтелекту людини до випереджувального відображення явища.

АСОЦІАЦІЯ – (лат. *associo* – приєдную, пов'язую) спосіб досягнення художньої виразності, що ґрунтується на виявленні зв'язку чуттєвих образів, які

виникають в процесі безпосереднього відображення дійсності, з уявленнями, які зберігаються в пам'яті або закріплені в культурно-історичному досвіді.

АСОЦІАТИВНА ПСИХОЛОГІЯ – (лат. *associatio* – приєднано) – напрям психології, який тлумачить механізми створення структури людської психіки через виникнення причинно-наслідкових зв'язків (асоціацій) між відчуттями і уявленнями, що сприяє набуттю індивідом нового досвіду.

АСОЦІАТИВНЕ УЯВЛЕННЯ в мистецтві – здатність особистості асоціативно співвідносити предмети і явища навколишнього світу, продуктивно конструювати через уявлення нові, нетривіальні зв'язки, що відрізняються багатозначністю та відсутністю звичних шаблонів і стереотипів сприймання.

АНАЛІЗ - уявне розчленовування об'єкта думки на елементи, виділення тих чи інших ознак і розгляд їх окремо. Аналіз дає нам знання про окремі елементи і сторони досліджуваного об'єкта, але не дає знання про об'єкт в цілому.

АНТИНОМІЯ – протиріччя між двома судженнями, однаково логічно доказовими.

АНТРОПОЛОГІЯ – наука про природу людської сутності.

АПЕРЦЕПЦІЯ – залежність сприйняття від минулого досвіду і запасу знань.

АПРОБАЦІЯ – іспит з метою підтвердження тієї чи іншої гіпотези в перебігу дослідження ; дослідна перевірка.

АРТИСТИЗМ - (фр.) - висока майстерність, техніка гри актора, віртуозність.

АСПЕКТ – точка зору, під якою розглядається об'єкт (предмет) вивчення.

АФЕКТАЦІЯ - (лат.) - неприродність у поведінці, манерах, надмірна піднесеність у мові.

Б

БАЙКА – коротка п'єса з повчально сформульованим моральним висновком, найчастіше виконується естрадними акторами.

БАЛАДА (від лат. “танцюю”). У музиці — вокальний (романс, іноді хор) чи інструментальний твір (для фортепіано, оркестру) епічного, фантастичного або драматичного характеру. У жанрі балади позначилося захоплення романтиків старовиною (середньовіччя, лицарські походи і т. п.). Найбільш яскравими представниками вокальної балади були Ф. Шуберт, М. Глінка, А. Даргомижський; фортепіанної – Ф. Шопен, Ф. Ліст, Е. Гріг.

БАРКАРОЛА (іт.) – пісня човняра, поширений побутовий музичний жанр в Італії, часто виконується в операх, драматичних виставах.

БАРОКО – (іт. *barocco* – дивний, примхливий) – стиль західноєвропейського мистецтва XVII – XVIII ст., який характеризується складною врівноваженістю динамічних композицій, підвищеною експресивністю, різноплановістю художніх рішень, намаганням поєднати реальність та ілюзії.

БІБЛІОГРАФІЯ (гр.) – довідкове видання в якому поєднується інформація про друковані твори з біографічними відомостями про митців.

БРАТСТВА – громадські організації для православного люду, до складу яких входили ремісники, вчені, купці, дрібне й середнє духівництво, українські шляхтичі, вчителі, письменники, митці та представники інших верств населення.

БУТАФОРІЯ – предмети сцени, інтер'єру (меблі, посуд, прикраси, деталі костюмів тощо), які виготовлені з замінювачів: картону, пап'є-маше, тканини та ін. Використовуються для декоративного оформлення вистави і створення ілюзії справжніх речей.

В

ВАРІАЦІЯ (фр.) 1. Видозмінення мелодії, теми або її супроводу. 2. У балеті – невеликий сольний технічно складний класичний танець.

ВЕСНЯНКИ – у східних слов'ян - хорові пісні з іграми, танцями, в яких оспівуються пробудження природи, кохання. Часто використовуються композиторами в оперних і драматичних виставах.

ВІРТУОЗ (лат.) 1. Виконавець, який досконало володіє технікою свого мистецтва. 2. Митець, який у роботі досяг високої майстерності.

ВЕРБАЛЬНИЙ – (лат. *verbum* – слово) - словесний, мовний, усний.

ВЕРТЕП – вид лялькового народного театру, пов'язаний зі святом Різдва і біблійним сюжетом (від грец. *vertter* – печера, в якій народився Ісус).

ВИРАЗНІСТЬ – образне значення сукупності матеріальних засобів і прийомів художньої творчості, що реалізується митцем у конкретній формі твору.

ВІЗУАЛЬНІСТЬ – (лат. *visualis* – зоровий) – зорове сприйняття.

ВИХОВАННЯ – створення педагогічних умов для формування особистісних якостей учнів, набуття ними соціального досвіду.

ВОДЕВІЛЬ – невеличка комедійна п'єса з віршованими жартами, переодяганням, музикою, обов'язковим щасливим фіналом і зверненнями до публіки.

Г

ГАЛЬМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНЕ – нервовий процес припинення активності, яка спричиняється впливом зовнішніх і внутрішніх подразників; є необхідною умовою розвитку аналізу та синтезу в пізнанні явищ навколишньої дійсності, мистецьких творів.

ГЕНІАЛЬНІСТЬ – (від лат. *genius* – дух) найвищий рівень розвитку здібностей як загальних (інтелектуальних), так і спеціальних. Про геніальність можна говорити лише за умов досягнення людиною таких результатів творчої діяльності, які становлять епоху в житті суспільства, розвитку культури.

ГЕРМЕНЕВТИКА – (гр. *hermeneukos* – роз'яснення, тлумачення) – теорія розуміння багатозначних культурно-історичних текстів, аналіз та інтерпретація художнього смислу мистецьких явищ.

ГЕШТАЛЬТ (нім. *gestalt* – образ, форма) стійкий спосіб організації цілого, його частин, що змінюються; цілісні психічні утворення.

ГЕШТАЛЬТПСИХОЛОГІЯ – напрям у психології, який ставить у центрі вивчення організоване ціле образу, властивості якого не можна здобути з окремих

його частин. Герменевтика (від грец. *hermeneutike* – “витлумачую, коментую, роз’яснюю”) - «мистецтво розуміння», тлумачення текстів, вчення про принципи їхньої інтерпретації.

ГІМНАЗІЯ – середній загальноосвітній навчальний заклад, закінчення курсу якого надавало можливість вступу до університету.

ГНОСЕОЛОГІЯ – (гр. *gnosis* – знання, вчення) – теорія вивчення витоків, форм і методів наукового пізнання, його істинності, здатності людини до пізнання дійсності.

ГРА – форма вільного самовияву людини, яка передбачає реальну відкритість світові можливого й розгортається або у вигляді змагання, або у вигляді зображення якихось ситуацій, смислів, станів.

ГРА АКТОРСЬКА – основний елемент театрального мистецтва, сутність якого полягає в тому, що актор перевтілюється в інший образ діючого персонажа, використовуючи при цьому міміку, жести, пластику тіла, рухи.

ГРА ДИТЯЧА – вид активної діяльності дитини, що полягає у відтворенні нею оточуючого життя, головним чином діяльності дорослих та відносин між ними.

ГРА ДРАМАТИЗАЦІЯ – (театралізована гра) – відтворення у театральній формі сюжетів літературних творів або власних імпровізацій із використанням елементів театрального мистецтва: костюмів, декорацій, бутафорії, гриму, музичного і шумового оформлення.

ГРА СЮЖЕТНО-РОЛЬОВА – гра, в якій діти беруть на себе ролі дорослих людей, тварин або предметів навколишнього світу тощо (пасивні ролі відводяться іграшкам).

ГРАНД-ОПЕРА (фр.) 1. Велика опера на історичну тематику. Характеризувалися театральністю, драматизмом, контрастністю, динамізмом сценічних ситуацій. 2. Французький державний оперний театр, заснований у Парижі в другій половині 17 ст.

ГРИМ – мистецтво зміни обличчя за допомогою спеціальних фарб, перуки, наклейки вусів, бороди у відповідності до характеру ролі.

ГУМАНІЗМ – сукупність ідей і поглядів, що стверджують цінність людини і право особистості на вільний розвиток своїх творчих сил.

ГУМАНІСТИЧНИЙ СВІТОГЛЯД – сукупність поглядів на людину як найвищу цінність, вираження поважного ставлення до прав і свобод кожної особистості, визнання необхідності створення належних умов для розвитку і саморозвитку всіх членів суспільства.

ГУМАНІСТИЧНА ПЕДАГОГІКА – напрям у сучасній теорії і практиці навчання й виховання, що виник як реалізація ідей гуманістичної психології; головною метою проголошує розвиток унікальної цілісної особистості, яка прагне до максимальної реалізації своїх можливостей, здатна на свідомий і відповідальний вибір у різноманітних життєвих ситуаціях, відкрита для сприймання нового, до творчого самовираження.

ГУМАНІСТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ – напрям у сучасній психології, що визнає своїм головним предметом цілісну особистість у процесі її саморозвитку.

Д

ДЕКОРАЦІЯ – художнє оформлення театральної дії; заповнення сцени речами, предметами побуту, що допомагають створенню сценічного образу; нерідко називається сценографією.

ДЕЦИБЕЛ – логарифмічна одиниця, яка застосовується в акустиці для вимірювання сили звуків.

ДИСКУСІЯ – (лат. *diskussio* – розгляд) – обговорення будь-якого спірного, суперечливого питання.

ДИСПОЗИЦІЯ – (лат. *dispono* – розташовую, розміщую) – у психології наперед визначений план поведінки, спосіб дій людини.

ДИСПУТИ – масові студентські заходи, що влаштовувалися з нагоди свят та закінчення навчального року.

ДІАГНОСТИКА ПЕДАГОГІЧНА – аргументоване визначення певного стану об'єкта (рівня здібностей, мистецької освіченості, художнього розвитку тощо).

ДІАЛОГ ВНУТРІШНІЙ – (гр. *dialogos* – поперемінний обмін репліками) – внутрішня репрезентативність двох умовних суб'єктів у психіці соціально розвиненої людини (“я” та “alter Ego”, що вступають у діалогову взаємодію між собою, внаслідок чого відбувається осмислення і розв'язання певних проблем, формування власних позицій, самоусвідомлення людиною своєї сутності).

ДОМІНАНТА – (лат. *dominans* – пануючий) – явище психічного зосередження навколо певного питання, проблеми, ідеї, що характеризується спрямованістю уваги, волі, мислення саме на аналіз, розв'язання цієї проблеми.

ДОСВІД – сукупність знань і навичок, набутих на основі й у процесі певного виду діяльності; виділяють соціальний, життєвий, естетичний, художній, педагогічний досвід та ін.

ДРАМА – (гр. *drama* – дія) – літературний твір, написаний спеціально для постановки в театрі, в основі якого завжди лежить конфлікт; літературний твір, який відрізняється від комедії серйозністю конфлікту.

ДРАМАТУРГІЯ – мистецтво побудови драматичного твору; сукупність драматичних творів автора, театру, нації, епохи тощо.

ДУХОВНІСТЬ – специфічна потреба пізнання світу, самого себе, смислу і призначення свого життя, що виявляється у багатстві внутрішнього світу особистості, її ерудиції, розвинутих інтелектуальних і емоційних запитах, моральності, залученні до культурних цінностей.

Е

ЕКЗИСТЕНЦІАЛІСТСЬКА ЕСТЕТИКА – (лат. *existentia* – існування) – вчення про те, що буття людини – її екзистенція – раціонально не пізнається, а опановується безпосереднім “переживанням”; способи висвітлити неповторну індивідуальність особистості близькі тим, які використовує мистецтво, що пояснює

намагання досягнути вищий смисл існування людини, її відносини зі світом, іншими людьми через прорив (трансценденцирування) в іншу реальність.

ЕКЛЕКТИКА – довільне змішання елементів різних стилів.

ЕКСПРЕСІОНІЗМ – напрямок у мистецтві 1-ї чверті ХХ століття, який проголосив основною реальністю егоцентричний духовний світ людини, яка головну мету мистецтва вбачає в експресії емоційного переживання.

ЕКСПРОМТ – (лат. - готовий, швидкий, завжди під рукою) – інструментальна, переважно фортепіанна, п'еса імпровізаційного, рвучкого характеру. Найбільш відомі зразки експромту належать Ф. Шуберту, Ф. Шопену, О.Скрябіну.

ЕКСТЕРІОРИЗАЦІЯ – (лат. exterior – зовнішній) – перехід внутрішніх, психічних актів у конкретні зовнішні дії та вчинки в процесі активної взаємодії особистості з навколишнім середовищем.

ЕЛІНІЗМ (гр.) – наукове поняття, пов'язане з вивченням культури Стародавньої Греції.

ЕМОЦІЙНА МОДАЛЬНІСТЬ – судження про певний емоційний стан людини.

ЕМПАТІЯ – співпереживання, розуміння почуттів, які переживає інша людина і відповідний відгук своїх почуттів.

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ (гр.) – науково-довідкове видання, що об'єднує найістотніші відомості з усіх галузей знань чи якої-небудь однієї галузі, розміщених в алфавітному порядку.

ЕПІЗОД (гр.) – відносно самостійна частина твору, що тісно пов'язана з основним змістом твору.

ЕСТЕТИЧНА ОЦІНКА – встановлення значущості предметів і явищ дійсності та мистецтва з позицій уявлень особистості про прекрасне. Процес оцінювання має суб'єктивний характер, оскільки детермінується інтересами та проблемами особи, які безпосередньо залежать від її світогляду, рівня естетичного розвитку.

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ – педагогічно-ціннісна взаємодія вчителя – учня через спілкування з мистецтвом, природою й усім чуттєвим світом, що веде до гармонійного розвитку особистості на основі власної самоцінності.

ЕСТЕТИЧНИЙ СМАК – здатність людини до сприйняття й оцінки краси.

ЕСТЕТИЧНІ ОРІЄНТАЦІЇ – орієнтації особистості в навколишньому світі на основі цінностей.

ЕТНОЦЕНТРИЗМ – нахил людини оцінювати життєві явища крізь призму цінностей своєї етнічної групи, що береться за еталон; пріоритет способу життя власного етносу над усіма іншими.

Ж

ЖАНР МИСТЕЦТВА – (фр. genre – рід, вид) – підрозділ кожного виду мистецтва, зумовлений різноманітністю конкретних можливостей художнього осягнення дійсності, що диференціюються за різними класифікаційними ознаками (тематичними, структурними, функціональними та ін.).

ЖЕСТ – рух рукою, що супроводжує мову для посилення виразності.

ЖИВОПИС – стародавній вид образотворчого мистецтва, історичний процес якого йшов від двовимірного площинного зображення до тривимірного, об’ємного, реалістичного. В епоху Відродження розподілився на жанри: портретний, історично-батальний, побутовий, пейзаж, натюрморт.

З

ЗДІБНОСТІ – психічні властивості індивіда, що є передумовою успішного виконання певних видів діяльності.

ЗМІСТ ХУДОЖНІЙ - стислий виклад або переказ сюжету твору.

ЗНАМЕНА – спеціальні знаки, якими позначався напрям, мелодії церковних пісень.

ЗОБРАЖАЛЬНІСТЬ – відтворення засобами мистецтва зовнішнього, чуттєво-конкретного вигляду явищ дійсності.

І

ІКОНОГРАФІЯ – метод опису зображальних матеріалів, їх витлумачення та атрибуції.

ІММАНЕНТНИЙ (лат. immanens) – внутрішньо притаманний якому-небудь явищу, що виходить з його природи.

ІММАНЕНТНЕ ЗНАЧЕННЯ – внутрішньо властиве певному предмету, таке, що відповідає його природі.

ІМПРЕСІОНІЗМ (фр.) – художнє направлення, що виникло у кінці ХІХ століття, в якому відображається почуття, суб’єктивне враження, настрої без заглиблення в їхню суть, зорієнтовані на зображення швидкоплинних вражень від реального світу в його русі та мінливості.

ІМПУЛЬСИВНІСТЬ – (лат. impulsus – удар, поштовх) – риса характеру людини, що виявляється в нестриманості, схильності діяти під впливом першої спонуки, потягу.

ІНВАРІАНТНИЙ (фр. invariant – незмінний)– незмінний, незалежний від зовнішніх обставин.

ІНДЕФЕРЕТНИЙ (лат. indifferens –байдужість) – нейтральність, безучасність, бездушність.

ІННОВАЦІЇ – вихід за межі нормативності.

ІНСАЙТ (англ. insight –осаяння) – миттєве розуміння сутності явища, ситуації в цілому. Є одним з елементів художньої і педагогічної імпровізації, кожного творчого процесу.

ІНСЦЕНІЗАІЯ – переробка літературного твору для сцени.

ІНСЦЕНУВАННЯ – п’єса, що створена на основі переробки прозаїчного або поетичного твору.

ІНТЕГРАЦІЯ – об’єднання в ціле яких-небудь частин.

ІНТЕГРАЦІЯ МИСТЕЦТВ – структурний процес взаємопроникнення мистецтв, що вимагає розгляду будь-якого явища з різних точок зору, а також вироблення спільного підходу до їх вивчення, розвитку уміння застосовувати знання з різних галузей у вирішенні конкретної творчої задачі, формування

здатності самостійно проводити творчі дослідження; бажання активно виражати себе в певному виді творчості, спосіб поліхудожнього пізнання мистецьких явищ; стійка єдність самостійних різновидів мистецтва, що утворюється на основі встановлення міцних зв'язків між ними і передбачає можливість їх диференціації.

ІНТЕЛЕКТ (лат. *intellectus* –розуміння, збагнення) – розумові здібності людини.

ІНТЕНЦІОНАЛЬНІСТЬ (лат. *intentio* – поривання, намір) – поняття феноменологічної філософії, яке відображає специфічне уявлення про предмети, природу свідомості, спрямованість мети, задуму на об'єкт, що характеризує акт художнього сприйняття.

ІНТЕНЦІЯ (лат. *intentio* – устремління) – направленість свідомості, мислення на якийсь предмет.

ІНТЕРІОРИЗАЦІЯ (лат. *interior* – внутрішній) – процес перетворення зовнішніх, реальних дій з предметами на внутрішні, ідеальні дії, перехід зовнішніх впливів у внутрішні чинники, їх перетворення в усталені якості особистості.

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ (лат. *interpretatio*) – 1. тлумачення будь-чого, в тому числі самостійне творче розкриття смислу художнього твору, виражене в його виконанні (виконавська інтерпретація) або в словесному судженні (вербальна інтерпретація); 2. творче розкриття, опис, пояснення, виконання, тлумачення твору мистецтва, переклад на більш зрозумілу мову. Характерною формою інтерпретації в рамках загальноосвітнього процесу є пояснення, що ґрунтується на певному принципі й пояснює розкриття суті об'єкту та зв'язку між фактами та подіями вже відомими.

ІНТРОСПЕКЦІЯ – самоспостереження, один із методів психологічного дослідження.

ІНТУЇЦІЯ (лат. *intuitio* –прискіпливо дивитись) – здібність осягнення істини шляхом безпосереднього її бачення, минаючи рефлексію, знання, що виникає в людини поза усвідомленням шляхів та умов його отримання, специфічна здатність “цілісного охоплення” проблемної ситуації, механізм творчої діяльності. Близька за своїм станом натхненню, духовному баченню, одкровенню; має витoki в несвідомому шарі психіки людини.

ІНТУЇЦІЯ ПЕДАГОГІЧНА – швидке, миттєве прийняття вчителем педагогічного рішення, засноване не на розвернутому аналізі, а на передбаченні подальшого розвитку ситуації. Вдосконалюється на основі необхідних знань і досвіду. Наявність педагогічної інтуїції обумовлює здатність учителя до педагогічної імпровізації.

ІСТОРИЧНА ЕПОХА – певний етап розвитку людства, усі стадії якого характеризуються деякою спільністю філософських, релігійних, політичних ідей, наукових уявлень, психічних особливостей світосприймання, етичних і моральних норм, естетичних критеріїв життя.

К

КАЛОГАТІЯ – ідеал античної Греції: гармонія фізичного і морального, досконалість особистості.

КАТАРСИС (гр. katharsis – очищення) – 1. термін античної естетики; означає душевну розрядку, естетичну реакцію, яку відчуває реципієнт на завершальній стадії психофізіологічного процесу художнього сприйняття 2. термін давньогрецької філософії й естетики для позначення сутності естетичного переживання, який трактується як просвітління, піднесення задоволення, що отримує глядач чи слухач, розуміючи і “переживаючи” твір мистецтва.

КВАЛІФІКАЦІЯ (лат. Qualis – який, якої якості та facio – роблю) - ступінь та вид професійної виучки працівника, наявність у нього знань, умінь, навичок, потрібних для виконання певної роботи.

КЛАСИЦИЗМ – стилістичний напрямок у європейському мистецтві середини XVII – початку XIX століть, найважливішою рисою якого було звертання до античного мистецтва як еталону та опори на традиції Високого Відродження.

КОГНІТИВНИЙ (лат. cognitio – знання, пізнання) – раціональний, інтелектуальний, пов’язаний з пізнанням, функціонування знання як психічного відображення дійсності.

КОГНІТИВНІ ПРОЦЕСИ (лат. cognitio – знання, пізнання) – перебіг пізнавальних, розумових процесів людини.

КОМЕДІЯ – драматичний твір веселого місту, де висміюються життєві недоліки: суспільні або приватного, побутового характеру.

КОМПЕТЕНТНІСТЬ (від лат. competo – взаємно прагну, відповідаю, підходжу)– властивість, що передбачає наявність достатніх знань в певній області.

КОМПЕТЕНТНИЙ – обізнаний у певній галузі; той, хто за своїми знаннями або повноваженнями має право робити, приймати важливі рішення.

КОМПЛЕКС – (від лат. complexus – зв’язок, сполучення) - поєднання окремих процесів, елементів у ціле, відмінне від суми своїх елементів; сукупність взаємозалежних емоційно заряджених ідей.

КОМПЛЕКС МИСТЕЦТВ – поєднання мистецтв на основі доцільності поставлених педагогічних завдань, демонстрація близьких за емоційним настроєм, стилем або жанром творів мистецтва (інтеграція на рівні комплексу мистецтв), між якими не встановлено тісних взаємозв’язків.

КОМУНІКАТИВНІСТЬ (лат. communico – роблю загальним, пов’язую, спілкуюсь) – здатність людини до діалогового спілкування.

КОМУНІКАЦІЯ – поняття, яке використовується для характеристики обміну інформацією між людьми, спілкування.

КОНСТАНТНІСТЬ (лат. constans – незмінний, постійний) – відносна сталість психічних процесів, суб’єктивних образів предметів сприйняття.

КОНТЕКСТНІ ЗДОГАДКИ – (лат. contextus-тісний зв’язок) – інтерпретація закінченого у смисловому відношенні фрагменту мистецького твору, що дає можливість зрозуміти виразне значення окремих елементів його художньої мови.

КОНЦЕПЦІЯ - (лат. conceptio - розуміння, зміст) - система поглядів, на те чи інше розуміння явищ, процесів; єдиний визначений задум, провідна думка; завершена теорія.

КОРЕКЦІЯ (лат. correctio – виправлення, поліпшення) – педагогічна діяльність, що спрямована на подолання або послаблення певних вад розвитку учнів.

КОРЕЛЯЦІЯ - (від лат. correlatio - співвідношення) - відповідність, взаємозв'язок, взаємозалежність предметів, чи явищ понять.

КРЕАТИВНА ОСОБИСТІТЬ – особистість, яка має внутрішні передумови (особистісні утворення, нейрофізичні задатки, специфіку когнітивної сфери, що забезпечують її творчу активність, тобто не стимульовану ззовні пошукову та перетворювальну діяльність.

КРЕАТИВНІСТЬ – 1. (лат. create – діяти, творити) – рівень творчої обдарованості, здатності до творчості, уміння приймати нестандартні рішення, характерна риса творчої особистості; процеси, продукти, що з'являються як результат творчості, нові, яких раніше не було; ця здібність виявляється в зміні універсуму культури, досвіду індивіда (термін у науковий обіг увів Дж. Гілфорд); 2. сукупність тих особливостей психіки, які забезпечують продуктивні перетворення у діяльності особистості.

КРИТЕРІЙ – (гр. kriterion – засіб переконання, мірило) – показник, що задовольняє вимоги наукового пізнання і за допомогою якого здійснюється оцінка, визначення або класифікація будь-яких педагогічних явищ.

КУЛЬТУРА (лат. culture – виховання, освіта, розвиток) – предметно-ціннісна форма освоювально-перетворювальної діяльності, в якій відображається історично визначений рівень розвитку суспільства і людини, породжується і стверджується людський сенс життя; сфера духовного життя суспільства, що охоплює систему виховання, освіти, духовної творчості (особливо мистецької), а також установи й організації, що забезпечують їхнє функціонування (школи, вузи, клуби, театри, музеї, творчі спілки тощо).

КУЛЬТУРА ІНДИВІДА – ступінь засвоєння культурних цінностей, що виявляється в культурі основних форм світовідношення: практичній (діяльність, поведінка), теоретичній (мислення), духовно-практичній (почуття, спілкування); синтез індивідуальних якостей, спрямованих на творчий і гуманний спосіб взаємин з довкіллям та іншими людьми.

КУЛЬТУРА МАСОВА – форма культури, яка пов'язана з уніфікацією, стандартизацією духовного в особистості, у суспільстві; її твори розповсюджуються серед широкої публіки без урахування регіональних, релігійних чи класових субкультур і розраховані на потурання, як правило, нерозвиненим смакам.

КУЛЬТУРА ХУДОЖНЯ – сукупність процесів і явищ духовної практичної діяльності, яка створює, розповсюджує і опановує твори мистецтва та матеріальні предмети, що мають естетичну цінність.

КУЛЬТУРНА АГРЕСІЯ – насильницьке нав'язування суспільству (чи спільнотам) зразків культури чи способу життя в результаті територіальних завоювань, колоніальної політики.

КУЛЬТУРНА ДИНАМІКА – засоби, механізми та процеси, що описують трансформацію культури, її зміни у просторі та часі.

КУЛЬТУРНА ДИФУЗІЯ – взаємне проникнення культурних рис і комплексів з одного суспільства в інше під час їх доторкання.

КУЛЬТУРНА ЦИТАТА – художній фрагмент (вербальний, позавербальний) однієї культурної системи, що працює в іншому контексті, прибираючи в ньому нових функцій і нових змістів; має специфічні форми реалізації в музиці, театрі, тощо.

КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ – система життєво значущих для людини і суспільства об'єктів, станів, потреб, цілей, на основі яких здійснюється регуляція людської життєдіяльності; сукупність культурних досягнень, поданих у найвагоміших творах мистецтва, літератури, теоріях, нормах права і моралі, наукових і технічних відкриттях тощо.

Л

ЛЩЕЙ – навчальний заклад, у стінах якого відбувалось поєднання курсу гімназії та університету.

ЛІНЕАРНІСТЬ – якість художнього матеріалу, що визначається ступеневістю переходу між різними елементами звукової горизонталі.

М

МАДРИГАЛ – світський музично-поетичний жанр, що з'явився в професійній поезії ще в XIV столітті, в епоху Раннього Відродження. Він вважається символом музичного Ренесансу, виріс з пасторалі, одноголосії пісні.

МАСКА – накладка на обличчя із зображенням будь-якого персонажа або звірячої морди.

МІМІКА – виявлення почуттів і настроїв за допомогою рухів м'язів обличчя.

МІФ – сказання древніх народів про життя богів і людей. Міфологія – сукупність міфів якого-небудь народу.

МЕТОД – творча технологія, що забезпечує єдність характеру освоєння матеріалу; сума прийомів, яка найбільш відповідає підходу автора до відображуваної дійсності.

МЕТОДОЛОГІЯ – (гр. *metodos* – шлях дослідження, пізнання та *logos* – вчення) – система принципів і способів організації та побудови теоретичної діяльності, а також учення про цю систему.

МИСЛЕННЯ - вища форма прояву психічного, процес пізнавальної діяльності індивіда, характерний узагальненням і опосередкованим відбиттям дійсності; розглядається як процес і як діяльність особистості (пов'язана з мотивацією, здібностями й ін.).

МИСТЕЦТВО – 1. Вид творчої діяльності, результатом якої є художні цінності, виражені в різних видах мистецтва. 2. Виконавська майстерність, мистецтво створення художніх образів, що розкривають ідейний зміст твору збагачений власною творчістю і життєвим досвідом.

МИСТЕЦТВА ВИД - це реальні форми художньо-творчої діяльності, що різняться, перш за все, способом втілення художнього змісту, специфікою творення художнього образу.

МИСТЕЦТВОЗНАВЕЦЬ – дослідник явищ мистецтва.

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО – наука про мистецтво, його види, функції, жанри, тощо.

МИСТЕЦЬКЕ СПІЛКУВАННЯ – внутрішньодіалогова форма осягнення смислу мистецького твору, авторської ідеї.

МОВА КУЛЬТУРИ – специфічна система, яка об'єктивізує все духовне життя суспільства.

МОДАЛЬНІСТЬ - (фр. modalite, лат. modus - спосіб, міра) – характеристика особливостей існування деякого об'єкта чи явища, протікання процесу (введене Аристотелем): характеризує «силу» явища, факту, стану, властивості: наприклад, судження може бути необхідним, можливим, випадковим, неможливим і т.д.; одна з властивостей почуттів, їх якісна характеристика.

МОДЕРН – (фр. modern – сучасний, новий) – назва стилю мистецтва кінця ХІХ-початку ХХ ст.; має також назви “арнуво”, “югенд-стиль”, “сецесіон”.

МОНОЛОГ – міркування в голос або звернення промови до глядачів зі сцени.

МОНООПЕРА (гр).– музичний твір який виконується одним співаком у супроводі оркестру або одного музичного інструмента.

МОТИВ - (фр. motif - надавати руху, штовхати) – спонукальна причина, привід до якої-небудь дії, пов'язаний із задоволенням потреб індивіда; усвідомлювана причина, що лежить в основі вибору дій і вчинків особистості.

МУЗИКАЛЬНІСТЬ – сукупність здібностей, необхідних для успішної музичної діяльності. Основна ознака музикальності – переживання музики як вираження певного змісту.

МУСИКІЯ – хоровий спів.

Н

НАВИЧКА - дія, сформована шляхом повторення, характеризується високим ступенем освоєння і відсутністю поелементної свідомої регуляції і контролю; автоматизоване уміння, фізіологічний механізм навички - динамічний стереотип.

НАВЧАННЯ – процес цілеспрямованої, послідовної взаємодії вчителя і учнів, спрямований на засвоєння всіх компонентів змісту освіти; структура навчання включає діяльність учителя (викладання) і діяльність учнів (учіння).

НАПРЯМ – єдність світоглядних і естетичних принципів у рамках значного часового відрізка (епохи).

НАТУРАЛІЗМ – (лат. natura – природа) – художній стиль, що намагається подолати умовність мистецтва, перетворити твір у точну копію факту. Згідно з естетикою натуралізму художнє уявлення не повинно перекручувати реальні явища дійсності, які зображуються у мистецькому творі, виходити за межі безпосередньо даного конкретного образу.

НАЦІОНАЛЬНИЙ СВІТОГЛЯД - базується на загальнолюдських цінностях і включає в себе ті риси, які відповідають духовності чи звичаям певного народу.

НЕОСИМПЛІЦИЗМ – напрям авангардного мистецтва, орієнтований на умовно-ретроспективне висвітлення спадщини як предмету художньо-осмисленої ностальгії за минулим.

НЕОСТИЛІСТИКА – явища мистецтва ХХ століття, в основі яких відтворення стильових систем віддалених епох, на відміну від академізму, орієнтованого на спадщину найближчих попередників.

НОКТЮРН (від франц. – “нічний”). З початку ХІХ століття назва п’єс, як правило, інструментальних, найчастіше ліричного, мрійливого характеру. В основі ноктюрну лежить лірична мелодія, завдяки чому він представляє свого роду пісню для фортепіано (ноктюрни Дж. Філда, Ф. Шопена), інших інструментів і ансамблів (ноктюрни О. Бородіна).

НОНКОНФОРМІЗМ – демонстративне неприйняття загальнопоширених нормативів творчості.

НООСФЕРА - (грец. nous - розум і sphaïra - сфера, область) - сфера розуму; область планети, охоплена розумною людською діяльністю; закономірний перехід біосфери в ноосферу з розвитком людського суспільства (введено в науку Ле-Руа, розвинене Вернадським).

О

ОБДАРОВАНІСТЬ – індивідуальна потенційна своєрідність задатків людини, завдяки яким вона може досягти значних успіхів у певній галузі діяльності.

ОБ’ЄКТ - (від лат. objectum - предмет) - існуючий поза нами і незалежно від нашої свідомості зовнішній світ, що є предметом пізнання, практичного впливу на суб’єктів; предмет, явище, на який спрямована яка-небудь діяльність суб’єкта.

ОБ’ЄКТИВАЦІЯ - присвоєння об’єкта в процесі якої-небудь діяльності суб’єкта, внесення його в особистісний план.

ОБРЯД – сукупність дій, встановлених звичаєм чи ритуалом.

ОНТОГЕНЕЗ - (гр. ontos – сутнісне) - індивідуальний розвиток, що охоплює всі зміни та перетворення з моменту народження до закінчення життя.

ОПИТУВАННЯ – науковий метод усної або письмової (анкетування) перевірки знань, яка здійснюється у сфері відповідей на поставлені запитання.

ОСВІТА – процес і результат засвоєння систематичних знань, умінь і навичок, вдосконалення розвитку і виховання особистості, досягнення нею соціальної зрілості та індивідуального зростання.

ОСОБИСТІТЬ – людина, соціальний індивід, що поєднує в собі риси загальнолюдського, суспільнозначущого та індивідуально неповторного.

П

ПАНТЕЇЗМ – ототожнення Бога зі світом і природою.

ПАНТОМІМА – театральна вистава без слів, зміст якої розкривається за допомогою міміки, жестів, пластичних рухів.

ПАРАДИГМА – сукупність теоретичних і методичних передумов, що визначають конкретне явище, поняття.

ПАРАДИГМА ОСВІТИ – сукупність загальноновизнаних у науці ідей, цінностей, методів, що визначають певний підхід до пояснення освіти та освітніх процесів.

ПАРОДІЯ (грец.) – мистецький жанр що являє собою комедійне або сатиричне переосмислення якого-небудь явища мистецтва.

ПАРТЕСНИЙ СПІВ – спів за партіями.

ПАФОС - (грец. pathos- почуття, пристрасть) - жагуча наснага, підйом; естетичний термін для позначення єдиного емоційного, інтелектуального і вольового устремління суб'єкта діяльності.

ПЕДАГОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ – спільна діяльність учителя і учнів, що ґрунтується на взаєморозумінні й гуманізмі, єдності їхніх інтересів і прагнень, метою якої є індивідуальний розвиток суб'єкта навчання й виховання.

ПЕДАГОГІЧНА СУПЕРЕЧНІСТЬ – несумісність двох (кількох) явищ у процесі здійснення педагогічних вимог.

ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ – це діяльність, спрямована на постійне розв'язання численного роду навчально-виховних завдань у змінних обставинах під час яких учителем обираються і втілюються в спілкуванні з дітьми оптимальні, органічні для даної педагогічної індивідуальності нестандартизовані педагогічні рішення, опосередковані особливостями об'єкта - суб'єкта педагогічного впливу (В.А. Кан-Калік).

ПЕДАГОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ – спільна діяльність учителя і учнів, що ґрунтується на взаєморозумінні й гуманізмі, єдності їхніх інтересів і прагнень, метою якої є індивідуальний розвиток суб'єкта навчання й виховання.

ПЕДАГОГІЧНА ІНТУЇЦІЯ – здібність учителя осягнути істину шляхом безпосереднього її розгляду за допомогою почуття без обґрунтування її шляхом доказу (М.М. Поташник). Це висновок без послідовного розмірковування; чуття, здогад, що ґрунтується на попередньому досвіді.

ПЕРЕЖИВАННЯ МУЗИЧНЕ – за своєю суттю є емоційним переживанням, оскільки поза емоційним шляхом зміст музики осягнути не можливо.

ПЕРСОНАЛІЗАЦІЯ - (грец. persona- особистість) - процес, у результаті якого суб'єкт одержує ідеальну уяву про життєдіяльність інших значимих для нього рис і може виступати в суспільній діяльності як особистість.

ПЕРСПЕКТИВИ - (фр. perspective, лат. - perspicere- дивитися крізь, проникати поглядом) - майбутнє, погляди на майбутнє; у зв'язку з особистістю: можливості її подальшого розвитку, тенденції розвитку.

ПЕРЦЕПЦІЯ – (лат. perceptio – сприймання) – відображення речей і явищ (зокрема художніх) у свідомості людини за допомогою органів чуття.

ПІДСВІДОМЕ – психічні процеси, що відбуваються під порогом свідомості, перебувають на цей момент поза її фокусом, проте щільно з нею пов'язані, впливають на її перебіг і з відповідальною зміною умов порівняно легко переходять в її сферу.

ПОЛІСТИЛІЗМ (грец. poly - багато) – складність, неординарність художнього образу, багатство змісту і форми, тенденція, результатом якої є “стильовий контрапункт”.

ПОЛІФОНІЯ (грец. polys –численний і phone –звук, голос) - музичний термін – вид багатоголосся, заснований на рівноправності голосів, переосмислений М.М.Бахтіним як літературознавчий. Під поліфонією в літературі розуміється “множинність самостійних і окремих голосів і свідомостей”.

ПОЧУТТЯ ЛАДОВЕ – здатність емоційно розрізняти ладові функції звуків мелодії, відчувати емоційну виразність звуковисотного руху. Ладове почуття безпосередньо виявляється у сприйманні мелодії, її упізнаванні, у чутливості до точності інтонації. Його характерним виявом у дитячому віці є підвищений інтерес до слухання музики. Ладове почуття є емоційним (або перцептивним) компонентом музичного слуху.

ПОНЯТТЯ - одна з форм відображення світу в логічному мисленні, за допомогою якої пізнається сутність явищ.

ПОТЕНЦІАЛ (лат. potentia - сила, міць) - сукупність наявних засобів, сил, здібностей, можливостей у якій-небудь галузі для продуктивної діяльності.

ПОТРЕБА - стан індивіда, який виникає при недостатньому обсягу, необхідного для його подальшого існування і розвитку; джерело активності особистості; необхідна умова задоволення потреб - наявність відповідних їм здібностей.

ПОЧУТТЯ МУЗИЧНО-РИТМІЧНЕ – здатність активно (рухомо) переживати музику, відчувати емоційну виразність музичного ритму і точно відтворювати його. Воно безпосередньо виявляється у тих рухових реакціях, які більш-менш точно передають ритм музики, що звучить. Музично-ритмічне почуття складає основу всіх проявів музичності, які пов’язані із сприйманням і відтворенням часової ходи “музичного руху”. Разом із ладовим почуттям воно є основою емоційного відгуку на музику.

ПРИМІТИВІЗМ – (в образотворчому мистецтві) – течія в художній творчості, властива зонам послаблення та деградації фольклорного та професіонального культуротворчих факторів.

ПРИНЦИП - (лат. principium- основа, початок) - першооснова; основні, вихідні положення якої-небудь теорії, що керується ідеєю, правило діяльності і поведіння; внутрішнє переконання, погляд на речі, що визначають норму поведіння.

ПРОДУКТИВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ПІЗНАННЯ – це особлива взаємодія інформаційного, пізнавального, психологічного, педагогічного середовища, яке створює комфортні умови продуктивно-творчої діяльності.

ПРОЕКТИВНІ МЕТОДИКИ – тестові методики, що використовуються для дослідження особистості; найсуттєвіша ознака П. м. – використання невизначених (слабоструктурованих) стимулів (наприклад, багатозначних сюжетних картинок,

аморфних зображень), у процесі інтерпретації яких виявляються тенденції установки, емоційні стани та інші якості особистості, зокрема несвідомості.

ПУАНТИЛІЗМ – техніка живопису, яка полягає в тому, що все розмаїття забарвлень зображуваних предметів передається з допомогою змішування великої кількості крапок 4-х чистих кольорів: червоного, синього, зеленого і жовтого.

ПУРИЗМ (фр. purus - чистий) - чистота художнього стилю, рафіноване художнє мислення, естетизм.

Р

РЕАЛІЗМ (лат. realis – дійсний) – 1. творчий принцип, на основі якого характери і обставини в художньому творі пояснюються соціально-історично, а їхній причинно-закономірний зв'язок (соціальний детермінізм) розкривається в якісному та самоцінному розвитку (історизм) через типізацію фактів. 2. Художній напрям, що переважав у європейському і російському мистецтві у другій половині ХІХ століття, прийшов на зміну романтизму. Деякі фахівці вважають більш доцільним називати цей напрямок “постромантизмом”. 3. Реалізм — синонім правдивості в мистецтві, його здатності відобразити що-небудь дійсно існуюче як у душі людини, так і в зовнішньому світі: дати переконливий опис характерів, мотивів поведінки людини, суспільно значимих подій, характерних історичних подробиць; пізнавано зображувати людей, предмети, події, стани природи.

РЕЖИСЕР – художній керівник, який об'єднує всіх творців театральної вистави: акторів, декораторів, гримерів, костюмерів, освітлювачів з метою сценічного втілення авторського задуму.

РЕГЕНТ – керівник церковного хору.

РЕКВІЗИТ – справжні або бутафорські речі, предмети побуту, посуд, лампи та ін., що використовуються у сценографії постанови.

РЕКРЕАЦІЇ – студентські свята, які проходили кожен рік по три дні у травні наприкінці навчального року.

РЕЛАКСАЦІЯ (лат. relaxatio – зменшення, ослаблення) – перехід системи у стан рівноваги, розслаблення; компонент регуляції глибинних психофізіологічних процесів, засіб зняття нервово-психічної напруги.

РЕМІСНИЧІ ЦЕХИ – організації, що створювалися для захисту професійних інтересів своїх членів. Діяльність цехів була пов'язана із задоволенням суспільних потреб в містах і селах та передбачала обслуговування урочистих церемоній, парадів, родинних побутових ритуалів, гру в театрі.

РЕПРОДУКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ – діяльність відтворюючого, виконавчого характеру.

РЕТРОСПЕКЦІЯ – (лат. retro – назад і спекто – дивлюсь) – погляд в минуле, спосіб аналізу сучасного через призму минулого, звернення до минулого в пошуках витоків тих явищ, тенденцій, що властиві сучасності.

РЕФЛЕКСІЯ – (лат. reflexio – вигин, відображення) – 1. здатність людини до самопізнання, вміння аналізувати свої власні дії, вчинки, мотиви й зіставляти їх із суспільно значущими цінностями, з діями та вчинками інших людей, а також

усвідомлювати власну свідомість, власні думки, думки про власні думки;
2. буквально: обертання назад, аналіз власних дій і станів; осмислення суб'єктом акту пізнання і самоусвідомлення пізнавального процесу.

РЕЦИПІЄНТ – (від “рецепція” – сприйняття) суб'єкт сприйняття мистецтва.

РОМАНТИЗМ – напрямок у європейському мистецтві першої половини ХІХ століття. Термін походить від слова “роман” (романами, романтичними в ХVІІ столітті називали твори, написані не латиною, а романськими мовами; пізніше так називалося все таємниче і чудесне). Для романтизму характерно загострена увага до внутрішнього світу людини, але, на відміну від сентименталізму, романтиків цікавить не звичайна людина в її повсякденному житті, а виняткові характери у виняткових обставинах.

С

САМОСВІДОМІСТЬ – усвідомлення людиною себе самої як особистості, своїх фізичних сил і розумових здібностей, вчинків і дій, їхніх мотивів і мети, свого становлення до зовнішнього світу, інших людей і до самого себе.

САМОСПОСТЕРЕЖЕННЯ – спостереження за своїми діями, думками, почуттями; метод вивчення власних процесів, властивостей і станів.

САМООЦІНКА – судження людини про наявність у собі тих чи інших якостей, властивостей у співвідношенні їх з певним еталоном, зразком; є результатом розумових операцій: аналізу, порівняння, синтезу.

СВІДОМІСТЬ – властивий людині спосіб ставлення до світу через суспільно вироблену систему знань, закріплених у мові.

СВІТОГЛЯД – система узагальнених поглядів на суспільство та місце людини в ньому, на стосунки людей в оточуючій дійсності та зумовлені цими поглядами переконання, ідеали, принципи пізнання та діяльності.

СВІТОГЛЯД, СВІТОРОЗУМІННЯ, СВІТОВІДЧУТТЯ – сукупність принципів, цінностей, поглядів, уявлень про навколишній світ, оснований на емоційному та інтелектуальному його сприйнятті.

СЕМАНТИКА (грец. *semantikos* – означення) – смисловий бік мови, мовних сполучень.

СЕНЗИТИВНІСТЬ (лат. *sensus* – відчуття) – своєрідна чутливість людини ,її сенсорна організація; підвищена в певні вікові періоди чутливість особистості до навчального матеріалу і виховних заходів.

СЕНСОРНЕ ВИХОВАННЯ (лат. *sensus* – відчуття) – складова частина розумового й фізичного виховання дитини, спрямована на розвиток органів відчуття й сприймання.

СЕНТИМЕНТАЛІЗМ – антираціоналістичне направлення ідеалізуюче дійсність, наповнене емоціями, почуттями, елегантними настроями.

СЕМІОТИКА, СЕМІОЛОГІЯ (від грец.- *semio* – знак, ознака) - наука, що досліджує властивості знаків і знакових систем у художньому естетичному спілкуванні.

СИМВОЛ – предмет, або інший об'єкт, який сприймається у відчуттях як умовний вираз суті якого-небудь явища.

СИМВОЛІЗМ – художньо-естетична течія кінця ХІХ – поч. ХХ століття яка характеризується дуалізмом реального і ідеального (таємного), протиставленням соціального і особистісного.

СИМЕТРІЯ (грец. *symmetria* - домірність) – принцип гармонізації художнього твору, що ґрунтується на фундаментальній властивості дійсності; вид художнього узагальнення, який передбачає зведення структурних елементів у єдину систему, що підпорядковується законам побудови геометричних фігур на площині та у просторі.

СИНЕРГЕТИКА – вивчення процесів складних систем, що розвиваються.

СИНЕРГІЯ (від грец. *synergeia* - співробітництво, співдружність) – варіант реакції організму на комбіновану дію двох або декількох джерел; здатність сприймати інформацію відразу по декількох каналах, уміння “збирати” потоки інформації.

СИНЕСТЕЗІЯ (грец. *synaesthesia* — спільне почуття, одночасне відчуття) – явище, коли який-небудь подразник, діючи на відповідні органи відчуттів, проти волі суб'єкта викликає не тільки відчуття, специфічні для даного органу, але і додаткове(додаткові) відчуття чи уявлення, характерне для іншого органу почуттів. Найбільш поширеним проявом С. є кольоровий слух, при якому звук поряд зі слуховим відчуттям виникає і колірне. Кольоровий слух був у композиторів М. Римського-Корсакова, О. Скрибіна. У багатьох людей жовтогарячий колір викликає відчуття тепла, а синьо-зелений – холоду. По своїй природі С. є міжчуттєвим зв'язком, виявом взаємодії аналізаторів, вербальною фіксацією цього зв'язку.

СИНКРЕТИЧНИЙ – нероздільний, єдиний, злитий.

СИНТЕЗ МИСТЕЦТВ – взаємопроникнення засобів виразності (візуальних, слухових, кінестетичних), ефект їх трансформації в єдине ціле полісенсорного впливу, органічне злиття різних видів художньої творчості і на цій основі втрата автономності видів мистецтв та можливості їх диференціації.

СИНХРОНІЯ/ДІАХРОНІЯ (грец. *-synchronos* - одночасний і грец. *-dia* –через, крізь і *chronos* –час) - поняття, введені у філософію і семіотику Ф. де Соссюром. У літературознавстві за термінами стоїть протиставлення розгляду структури окремого твору, історико-літературної ситуації, жанру, тощо, їх вивченню в хронологічній послідовності, історичних зв'язках, впливах, запозиченнях і інших культурно-історичних закономірностях.

СЛУХ МУЗИЧНИЙ – здібність сприймати звуки різної висоти, сили, тривалості, тембру, аналізувати співвідношення звуків, запам'ятовувати і усвідомлено відтворювати їх. С. Абсолютний – здібність узнавати і відтворювати висоту звуку без порівняння його зі звуком, висота якого відома. С. Відносний – здібність узнавати або відтворювати висоту звуку, співставляючи його зі звуком, висота якого відома. С. Гармонічний – здібність сприймати і аналізувати багатоголосну музику, якість і характер зв'язків між звуками, їх консонантність і

дисонантність. С. Інтонаційний – здібність розрізняти і відтворювати незначні інтонаційні відхилення в межах одного ступеня звукоряду. С. Внутрішній – здібність уявляти музику не відтворюючи її ніяким чином в наслідок проглядання нотного тексту, уявляючи її в пам'яті або створюючи в процесі творчості. С. Тембровий – здібність розрізняти тембральну забарвленість голосів, звуку.

СОЛІСТ (італ.) – виконавець сольного номера в опері чи балеті.

СПАДКОВІСТЬ - здібність живих організмів до передачі ознак і властивостей від батьків до нащадків; комплекс переданих у спадщину різних властивостей.

СПРИЙНЯТТЯ ХУДОЖНЄ – вид художньої діяльності, що відображений у цілеспрямованому і цілісному сприйнятті мистецьких творів як естетичної цінності, яке супроводжується естетичними переживаннями та асоціативними уявленнями.

СТИЛЬ У МИСТЕЦТВІ – сукупність образної системи, зовнішньо виявлених прийомів художньої виразності, творчих прийомів, що зумовлена єдністю ідейного змісту. Поняття "стиль" використовується для характеристики етапу у розвитку мистецтва, різних художніх напрямків, індивідуальної манери художника.

СТРУКТУРАЛІЗМ (лат. -structura- будівля, розташування, порядок) – напрямок у гуманітарному знанні, що сформувався в 20-х роках ХХ століття, пов'язане з використанням структурного методу, моделювання, елементів семіотики, формалізації, математизації. Основа структурного методу - вплив структури як щодо стійкої сукупності відносин; визнання методологічного примата відносин над елементами в системі.

СУБ'ЄКТИВІЗАЦІЯ - індивідуалізований процес пізнання, осмислення і оволодіння суб'єктом об'єктивного світу.

СУБ'ЄКТ – людина, що пізнає зовнішній світ (об'єкт).

СУГЕСТИВНІСТЬ – активний вплив на уяву, емоції, підсвідомість за допомогою звукових, ритмічних, образних асоціацій.

СУЧАСНА МУЗИКА МАСОВИХ ЖАНРІВ, її види: поп-музика, рок, авторська пісня, естрадна пісня, кіномузика, джаз, мюзикли, оперета, масова пісня.

СЮРРЕАЛІЗМ – напрямок мистецтва першої половини ХХ століття, найбільш яскраво проявився в живописі і поезії. Ставив перед собою завдання надреальних алогічних зв'язків реального світу, що проявляються в підсвідомості людини під час сну, медитації, гіпнозу, хворобливого стану.

Т

ТВОРЧА АКТИВНІСТЬ – пошуково-перетворювальна спонтанна діяльність особистості, яка не стимулюється ззовні, а викликається внутрішнім саморухом особистості (С.О. Сисоєва).

ТВОРЧА ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ – педагогічна діяльність, якій притаманні властивості творчого процесу (С.О. Сисоєва).

ТВОРЧА ОСОБИСТІСТЬ – це індивід, який володіє високим рівнем знань, потягом до нового, оригінального, який вміє відкинути звичайне, шаблонне. Потреба в творчості є його життєвою потребою.

ТВОРЧЕ МИСЛЕННЯ – це пізнання чогось нового, складова людського інтелекту.

ТВОРЧИЙ ІНТЕРЕС – увага, викликана чимось значним, принадним, цікавим, таким, що спонукає до самостійної творчої діяльності, результатом якої є відкриття чогось нового, вирішення певної проблеми.

ТВОРЧІ МОЖЛИВОСТІ – якості і здібності, вміння й особливості мотиваційної сфери учнів, що розвиваються і ведуть до формування творчої особистості, розкриття потенційних можливостей кожної дитини.

ТВОРЧИСТЬ продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення; розвиток творчого потенціалу є важливою умовою розвитку культури особистості.

ТЕЗАУРУС – сукупність понять з певної галузі науки, нагромаджених людиною.

ТЕСТ (англ. test – випробування) – система прийомів для випробування та оцінювання окремих психічних рис і властивостей людини; завдання стандартної форми, виконання якого повинно виявити наявність певних знань, умінь і навичок, здібностей чи інших психологічних характеристик – інтересів, емоційних реакцій тощо.

ТРАГЕДІЯ – драматичний твір, в якому зображуються гострі й непримиримі конфлікти, що приводять до загибелі головного героя або героїв.

ТЕАТР (грец.) 1. Вид мистецтва що відображає життя в сценічній дії, яку виконують актори перед глядачами. 2. Приміщення в якому показують вистави.

ТЕЗАУРУС – систематизований набір даних про яку-небудь галузь знання.

ТИПІЗАЦІЯ – творчий процес створення типових образів, характерів на сцені.

ТИПОЛОГІЧНИЙ (грец. typos - відбиток, форма, звернений) – властивий типу яких-небудь предметів, явищ, властивостей; стосовно до типології, заснованої на встановленні спільності ознак яких-небудь явищ, предметів, властивостей.

ТРАГІКОМЕДІЯ (грец.) – вид драматичного твору, який має властивості двох жанрів: трагедії і комедії.

ТРАГЕДІЯ (грец.) – один з найдавніших видів драматургії. Будується на дуже драматичних колізіях героїчних персонажів, трагічному її завершенні, сповненому патетики.

ТРАНСЦЕНДЕНТНИЙ – чуттєве сприйняття світу, що знаходиться за межами.

У

УМОВНІСТЬ – одна з найсуттєвіших властивостей мистецтва, що підкреслює відмінність художнього твору від відтвореної в ньому реальності.

УНІВЕРСИТЕТ (лат. universitas - сукупність) – багато профільний вищий навчальний заклад, де готують висококваліфікованих фахівців з широкого кола спеціальностей у галузі природничих, суспільних і гуманітарних наук.

УСТАНОВКА – зумовлений минулим досвідом стан готовності, схильність індивіда до певної активності або дії у певній ситуації.

УСТАНОВКИ СОЦІАЛЬНІ - такі, що регулюють соціальні вчинки, опосередковують цілісні програми соціальної поведінки особистості.

УСТАНОВКИ ХУДОЖНЬО-ПСИХОЛОГІЧНІ – схильність до художньої самодіяльності на різних рівнях її регуляції, продукт взаємодії потреб та умов спілкування з мистецтвом.

УЯВЛЕННЯ СЛУХОВЕ – здатність вільно оперувати слуховими уявленнями, що відображають звуковисотний рух. Вона безпосередньо виявляється у запам'ятовуванні і відтворенні по слуху мелодій, насамперед у співі, а далі – у внутрішньому слуху (“внутрішня музична мова”). Ця здібність є слуховим (або репродуктивним) компонентом музичного слуху.

УАН-СТЕП (англ.) – салонний танець північноамериканського походження. Часто використовується у музичних виставах.

УМІННЯ - освоєні суб'єктом способи виконання дій, забезпечувані сукупністю придбаних знань і досвіду.

УНІВЕРСАЛЬНИЙ - (від лат. *universalis* - загальний, загальний) - всеосяжний, різнобічний, що володіє усім.

УРБАНІЗМ – наукові та художні концепції розвитку міста, культурологічна функція якого полягає у формуванні механізму зосередження, відбору та обміну культурних цінностей, спрямованого на модернізацію культури, створення штучного середовища, протиставленого природі.

УСТАНОВКА - готовність, схильність суб'єкта, що виникає при передбаченні ним прояву визначеного об'єкта і що забезпечує стійкий цілеспрямований характер протікання діяльності по відношенню до даного об'єкта (поняття введене психологом Узнадзе).

Ф

ФАРС – невеликі за розміром гостро комедійні п'єси.

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ – теорія, що розглядає об'єкти поза їх реальним, матеріальним існуванням, як об'єкти інтенціонального змісту та переживання; розуміння художніх творів такими, якими вони є “в собі” поза їх фізичними існуванням та функціональними аспектами.

ФІЛОСОФІЯ – наука про загальні закономірності, яким підпорядковані, як буття (природа і суспільство), так і мислення людини, процес пізнання.

ФІЛОСОФІЯ МИСТЕЦТВА (ЕСТЕТИКА) – філософська дисципліна, що розглядає закономірності естетичного осягнення людиною світу, сутність виразних форм творчості, які відповідають уявленням про прекрасне, потворне, піднесене, низьке та ін.; наука про роль мистецтва в розвитку суспільства.

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ – визначення підходів до вивчення сутності, мети і цінностей освіти, її умов і форм виявлення у суспільстві.

ФІЛОСОФІЯ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ – галузь філософії освіти, що осмислює суть використання мистецтв з метою розвитку гуманістичної особистості, роль мистецької освіти в культурному житті суспільства, методологічні основи художньо-педагогічної діяльності.

ФАБУЛА (лат.) – стислий зміст подій, зображуваних у художньому творі, зокрема драматургічному, що подані у послідовному зв'язку.

ФАКТОР - (від лат. factor) - рушійна сила, джерело, причина якого-небудь процесу, явища, властивості, стану; істотна обставина в якому-небудь процесі, явищі.

ФАНТАЗІЯ - (грец. phantasia - явище, бачення) - синонім уяви; продукт уяви. Фантазія змінює вигляд дійсності, відбитої в свідомості. У музиці – інструментальний (рідше – вокальний) жанр, що характеризується вільною структурою побудови, відходом від прийнятих композиційних схем; нагадує традиції виконавської імпровізації. Особливий розвиток фантазія одержала у композиторів-романтиків, що синтезували в ній елементи різних музичних форм і жанрів.

ФЕНОМЕН (гр. phainomenon - унікальний) - те ж, що явище; поняття, яке означає явище, дане нам у досвіді, що досягається за допомогою почуттів; співвідноситься з поняттям «сутність», щось первинне і ні до чого не відносне.

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ – ідеалістичний філософський напрямок, основою якого є інтенціональна діяльність свідомості.

ФОВІЗМ – (фр. les fauves – хижі тварини, дикуни) – напрямок у французькому постімпресіонізмі, якому притаманні яскравість кольорів, навмисне огрубіння форми.

ФОНОСФЕРА – звуковий простір.

ФОРМАЛІЗМ (лат. forma - форма) – художній метод, в основі якого лежить абсолютизація, естетизація форми в мистецтві (протилежний реалізму).

ФУЕТЕ (фр.) – назва кількох па класичного танцю.

ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ - (лат. fundamentum - підстава) - основний, головний, необхідний, найважливіший.

ФУТУРИЗМ (італ.) – художній напрямок, який виник на початку ХХ століття, він розвивав культуру індивідуалізму, відкидаючи загальноприйняті класичні норми мистецтва.

Х

ХУДОЖНІЙ – специфічна особливість мистецтва як форми відображення і пізнання дійсності, пов'язаний з мистецтвом, ступінь естетичної досконалості.

ХУДОЖНЯ МОВА – сукупність правил і систем знаків, за допомогою яких відбувається комунікація - передача інформації.

Ц

ЦІННІСТЬ – позитивна значимість предмета чи явища для людини.

Ш

ШКОЛА – творча співдружність, єдність якої виникає зі спільності розуміння методу. Якщо школа переростає свої рамки, вона може стати напрямком.

Джерела:

1. Власов В.Г. Стили в искусстве: Словарь имён. –Т.2. – СПб.: “Кольна”, 1996. – 533с.
 2. Дятчук В.В., Барабан Л.І. Український тлумачний словник театральної лексики. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Вид. центр “Просвіта”, 2002. – 150с.
 3. Кириченко М,А., Кириченко І.М. Основи образотворчої грамати: Навчальний посібник. 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Вища школа, 2002. – 190с.
 4. Краткий словарь по эстетике /Под. ред. М.Ф. Овсянникова. – М., 1983.
 5. Психология. Словарь / Под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. -2-е изд. М.,1990.
- Современная западная философия: Словарь /Под ред. В.С. Малахова, В.П. Филатова. – М., 1991.

Науково-методичне видання

Основи хореографічного, сценічного та екранного мистецтва:

Методичні рекомендації до організації самостійної та індивідуальної роботи
студентів з навчальної дисципліни

Copyright O .B. Плотницька, 2019